

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

NIKO TEINUS

Tilintarkastuksen Laadunvalvonta – Raskasta ja hankalaa?

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA
2020

Tekijä(t) Teinus, Niko	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä toukokuu 2020
	Sivumäärä 75	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Tilintarkastuksen laadunvalvonta – Raskasta ja hankalaa?		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön taustana oli tilintarkastuksen ongelmatilanne, jonka osapuolina olivat tilintarkastajat ja sen laadunvalvontaelin. Tarkoituksena oli tutkia kyseistä tilannetta laadullisin tutkimusmenetelmin ja saada ongelmatilanteesta käsitys, jonka kautta päädyin johtopäätöksiin. Tavoitteenani oli tutkia syntyneitä ongelmatilannetta tilintarkastuksen toimenpiteistä tilintarkastajakentän ja sen laadunvalvonnan välillä. Tavoitteeseen päästiin laadullisilla tutkimusmenetelmillä, jonka tuloksilla saatiin kuva käynnissä olevasta tilanteesta. Käytetty tutkimusmenetelmä oli tutkimusmateriaalin analyysi. Opinnäytetyöni suoritettiin tutkimuksellisena opinnäytetyönä. Tutkimuksessa haettiin tietoa meneillään olevasta ongelmatilanteesta, sekä vastattiin tutkimukselle asetettuihin kysymyksiin laadullisin tutkimusmenetelmin. Käytettyinä tutkimusmateriaalilähteinä olivat Suomen Tilintarkastajat Ry:n verkkosivut ja Tilisanomien sekä Kauppalehden verkkosanoma artikkeleista. Tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset luvuissa 6, 7 ja 8. Tutkimuksestani ilmeni, että ongelma on vahvasti läsnä tilintarkastajien jokapäiväisessä työssä. Heillä on suuria ongelmia etenkin pienten yritysten tilintarkastamisessa. Laadunvalvonta on reagoinut tilanteeseen ja ruvennut suunnittelemaan tilintarkastajien kanssa ongelmatilanteeseen ratkaisua.		
Asiasanat Tilintarkastus, Internal Auditing Standards, kirjanpito, hallinto ja tilinpäätös		

Author(s) Teinus, Niko	Type of Publication Bachelor's thesis	Date May 2020
	Number of pages 75	Language of publication: Finnish
Title of publication Quality Control of Auditing – Burdensome and tedious?		
Degree program Bachelor of Business Administration		
Abstract <p>Background of this thesis was a problematic situation of which participants were the Finnish auditors and its supervisory body. I planned to study the phenomenon using quality based scientific experimenting methods in order to get a clear picture of the situation.</p> <p>The objective of this thesis was to study this problematic situation between auditors of Finland and its supervisory body. The objective was reached by using quality based scientific experimenting methods, in order to understand the situation at hand. After this, I came to conclusions of my own. Analysing was used as the quality based scientific method.</p> <p>The experimental thesis was done by searching research material from different websites, such as Suomen Tilintarkastajat Ry own website. Also, Tilisanomat and Kauppalehti online magazines were used as a source material. These were used to answer set experiment question on chapters six, seven and eight.</p>		
<u>Key words</u> Auditing, International Auditing Standards, Accounting, management and settlement of accounts.		

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1 Työn tausta	5
1.2 Tutkimusongelma	6
2. TUTKIMUKSEN PROSESSI	8
3. TUTKIMUSONGELMAN TAUSTAA	10
4. TILINTARKASTUS, PIENET YRITYKSET JA LAADUNVALVONTA	13
4.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	13
4.2 Mitä on tilintarkastus, hallinto, tilinpäätös ja kirjanpito?	14
4.3 Hyvä Tilintarkastustapa	16
4.4 Kansainväliset tilintarkastusstandardit	17
4.4.1 Laadunvalvontastandardi	18
4.4.2 Varmennustoimeksiantojen alaryhmät	18
4.4.3 Liitännäispalveluita koskevat asiat	19
4.5 Pienten yritysten tilintarkastus	19
4.6 Laadunvalvonta	21
5. TUTKIMUSMENETELMÄT	23
5.1 Kvalitatiiviset menetelmät	23
5.1.1 Asiantuntijakirjoitusten analysointi	23
5.1.2 Haastattelu	24
5.2 Tutkimuksen tekeminen	25
6. TUTKIMUSTULOKSET TILINTARKASTAJALTA	26
6.1 Kootut asiantuntijakirjoitukset	26
6.2 Haastattelut	40
6.3 Sisällön yhteenveto	41
7. TUTKIMUSTULOKSET LAADUNTARKASTAJILTA	45
7.1 Kootut dokumentit	45
7.2 Haastattelut	52
7.3 Sisällön yhteenveto	53
8. TUTKIMUKSEN YHTEENVETO JA LOPPUSANAT	56
8.1 Tutkimuksen yhteenveto	56
8.2 Loppusanat ja kehittämissuhteet	70
LÄHTEET	72

1. JOHDANTO

1.1 Työn tausta

Opinnäytetyön aihepiiri on tilintarkastus ja sen laadunvalvonta, sekä tilintarkastukseen liittyvät kirjanpidon kirjaukset, tilinpäätökset ja hallinnon päätöksenteko. Keskityn etenkin tilintarkastuksen kannalta IASB:n (International Accounting Standards Board) kansainvälisiin tilintarkastusstandardeihin ja niiden soveltuvuuteen pienissä yrityksissä. Käytän tutkimusmateriaalina empiiristä aineistoa Suomessa käydystä keskustelusta ongelmatilanteesta.

Opinnäytetyöni aihe on hyvin ajankohtainen. Tilintarkastusalalla tarve uusista tilintarkastusstandardeista pienimmille yrityksille on aiheuttanut keskustelua tilintarkastajien ja laadunvalvonnan välillä.

Viimeisimmistä Patentti- ja rekisterihallituksen tekemästä vuosittaisesta tilintarkastuksen laaduntarkastuksesta vain 35% sen kohteena olevista yrityksistä pääsi läpi. Tämä laaduntarkastamisen tulos osoittaa hälyttävää tilastollista riskiä suomalaisissa yrityksissä ja niiden toimeen tulemisessa liittyen tilintarkastukseen. Samalla nousi esiin kysymys, että ymmärtävätkö tilintarkastajat niille annetut tilintarkastusvaatimukset? Etenkin Olli Herrala on kirjoittanut tästä tilintarkastajista koskevasta tilanteesta artikkelissaan, jossa hän totesi, että useissa tilintarkastuksissa ei voitu todentaa hyvän tilintarkastustavan toteutumista (Herrala 2019).

Tavoite tälle opinnäytetyölle on tutkia ongelmatilannetta, joka on syntynyt tilintarkastajien ja sen laadunvalvonnan välillä toimenpiteiden tarpeellisuudesta. Tätä tutkin keräämällä asiantuntijakirjoituksia, haastattelemalla eri osapuolia sekä analysoimalla lähteitä ja haastatteluja. Otan itse kantaa tilanteeseen opinnäytetyön loppuluvuissa, esimerkiksi ehdottamalla jotain ratkaisutoimenpiteitä tilanteeseen. Tämän kautta pääsemme valmiiseen opinnäytetyöhön, jonka hyöty on ongelmatilanteen ymmärtäminen siitä kiinnostuneelle.

Valitsin tämän aiheen, koska se kiinnostaa minua vahvasti ja sain opinnäytetyöideani tilintarkastuksen kurssilla. Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa taloushallintoa ja eniten olen juuri kiinnostunut ulkoisesta laskenta-toimesta sekä tilintarkastuksesta. Etenkin tilintarkastuksen tunnilla käytiin läpi sivulla 5 mainittuja laaduntarkastuksia ja siitä tajusin, että tässä voisi olla hyvä idea opinnäytetyöhön.

1.2 Tutkimusongelma

Työn tutkimusongelmana on tutkia ongelmatilannetta, joka on syntynyt tilintarkastajakentän ja sen valvontaelimen välillä tarkastustoimenpiteiden tarpeellisuudesta. Tilintarkastajia ärsyttää se, että puututaan liian tarkasti asioihin pienemmissä yrityksissä ja viranomaiset ovat taas sitä mieltä, että periaatteet ovat laajuudeltaan tarpeellisia tilintarkastuksen aikaansaamiseksi yhtiön koosta riippumatta.

Tämän tarpeellisuuden väitteen tausta juurtuu tilintarkastuksessa käytetyistä ISA (International Standards of Auditing) standardeista, joita Suomen Tilintarkastuslain 3 luvun 3 pykälän 1 momentin mukaan on noudatettava.

Suomen tilintarkastuskentällä näistä on tullut hieman keskustelua johtuen tilintarkastuksien epäonnistumisista. Tilintarkastajilla on ollut vaikeuksia päästä näiden kansainvälisten standardien vaatimuksista läpi niiden ylitarkkuuden ja yksipuolisuuden takia, joka puolestaan on synnyttänyt eripuraa tilintarkastuskentän ja sen valvontaelimen välillä. Juuri tämä on se ongelma, mitä yritän tutkia ja ratkoa erilaisilla materiaaleilla ja menetelmillä.

Tarkoituksena on analysoida käytyä keskustelua ja löytää siitä tutkimuskysymyksiin vastaukset. Johtopäätökset ja parannukset koostuvat minun mielipiteistäni sekä kerättyjen haastattelujen ja asiantuntijakirjoitusten analysoinnista.

Tämän työn tuotetun tiedon hyöty kohdistuu lähtökohtaisesti minulle ja niille, jotka ovat kiinnostuneita tietämään tästä tilanteesta, joka tilintarkastusyhteisöjä häiritsee. Tutkimuksen lukemiseen vaaditaan myöskin jonkinlaista tietoa tilintarkastuksesta, koska materiaalista löytyy paljon laskentatoiminnallisia termejä, jotka eivät heti ensi silmäyksellä asiaan perehtymättömälle lukijalle saata aueta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

Ongelmatilanne ja sen tausta

- Milloin ja mistä ongelmatilanne on alkanut?
- Ketä sen osapuolina ovat?
- Mihin tämä ongelmatilanne kohdistuu?

Ongelmatilanteen yksityiskohdat

- Mitkä ovat tilintarkastuksen säännöt/ohjeet?
- Missä ongelmia?

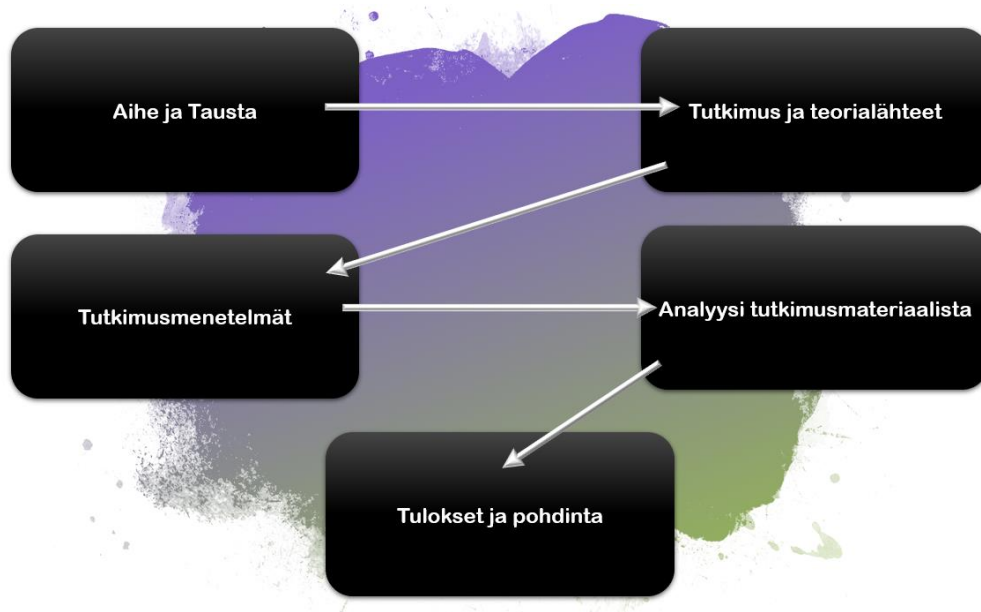
Mitä vaikutuksia ongelmatilanteesta on?

- Ongelmatilanteen vaikutukset tilintarkastajiin ja niiden tehtäviin?
- Ongelmatilanteen vaikutukset tilintarkastusalaan?
- Ongelmatilanteen vaikutukset tilintarkastuksen laadunvalvontaan?

Miten osapuolet ovat reagoineet tilanteeseen?

- Ongelmatilanteen teemattomat ongelmat laadunvalvonnassa ja tilintarkastuskentässä
- Mitä ongelmatilanteen ratkaisemiseksi on ehdotettu? Mitä hyötyjä ja haittoja näistä on?
- Mitä ratkaisuja ongelmatilanteeseen on jo tehty tai on jo meneillään? Mitä hyötyjä ja haittoja näistä on ollut

2. TUTKIMUKSEN PROSESSI

Opinnäytetyön prosessissa on viisi vaihetta. Nämä ovat aihe ja tausta, tutkimus ja teorialähteet, tutkimusmenetelmät, analyysi tutkimusmateriaalista, tulokset ja pohdinta.

Ensimmäinen opinnäytetyövaiheeni keskittyy havainnollistamaan opinnäytetyön aihetta ja sen taustaa. Havainnollistamisessa käytän materiaalina erilaisia asiantuntijakirjoituksia internetin välityksellä.

Seuraavaksi kerron tutkimuslähteideni keräämisestä. Tässä vaiheessa keskityn lähteiden etsimiseen avainsanojen avulla. Käytän avainsanoja, kuten tilintarkastus, International Auditing Standards, kirjanpito, hallinto ja tilinpäätös. Haen tutkimusmateriaalia tilintarkastuksen asiantuntijoiden sekä laadunvalvonnan julkaisuista netistä. Haastattelen asiantuntijoita tilintarkastajista ja laadunvalvonnasta. Tutustun myöskin tutkimusmenetelmien kirjallisuuteen avainsanojen avulla.

”Tutkimusmenetelmät” vaiheessa tutkin tutkimusmenetelmiä ja valitsen niistä sopivimmat tämän tutkimuksen suorittamiseen. Tässä opinnäytetyössä on käytössä haastattelun ja kirjallisen aineiston analyysi.

”Analyysi tutkimusmateriaalista ” vaiheessa esitän haastatteluideni tuloksia ja asiantuntijakirjoitusten kirjoitetun tekstin analysointia. Käyn analyyseja läpi liitteistä löytyvistä asiakirjoista, joista kerron enemmän luvussa 5.2.

”Tulokset ja pohdinta” vaiheessa käyn tutkimusmateriaalin analyysin tuloksia läpi, jolla saan vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Samalla annan omia mielipiteitä ja johtopäätöksiä tuloksista. Tähän vaiheeseen kuuluu myöskin pohdinnat tutkimusaiheen tulevaisuudesta ja mitä olen oppinut tästä opinnäytetyöstä.

3. TUTKIMUSONGELMAN TAUSTAA

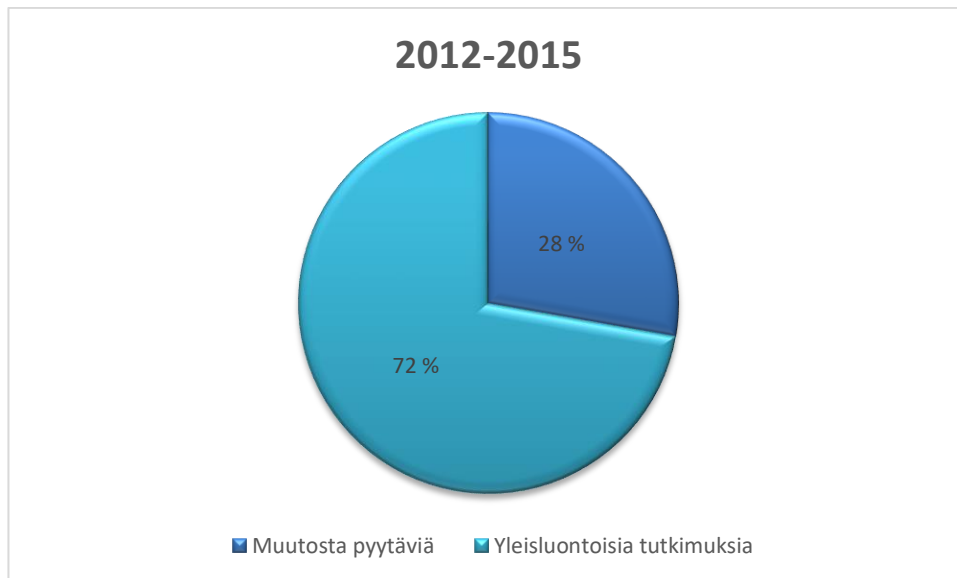
Kun tutkimusta ryhtyy toteuttamaan jostakin tietystä ilmiöstä, on tärkeää itse tutkijana ymmärtää, mistä on kyse. Miten voit opettaa muita, jos et itse osaa?

Tilintarkastuksella on pitkä historia Suomessa. Jo Suomen itsenäistymisestä lähtien Suomessa on toiminut tilintarkastusyhteiskunta, jonka päämääränä on ollut tilinpäätösten tietojen varmentaminen. Nämä ovat rakentaneet suomalaista luottamusyhteiskuntaa jo yli 100 vuoden ajan. Etenkin itsenäistymisen jälkeen, tilinpäätökset ovat olleet julkisia (Apajalahti 2017.).

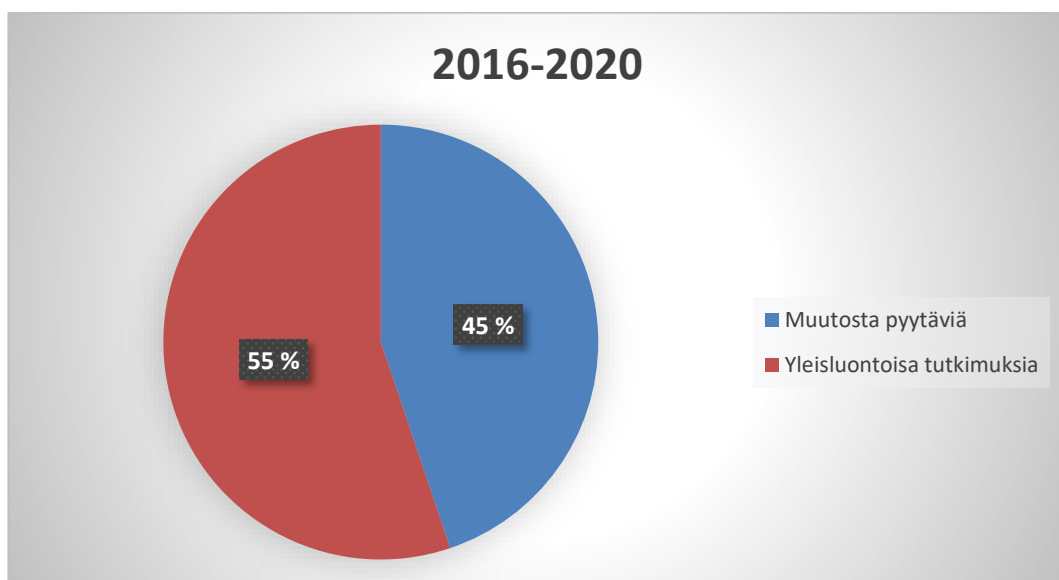
Etenkin itse ammattimaisuus on syntynyt tilintarkastusyhteiskunnissa todella aikaisin Suomessa. Apajalahden artikkelista tämän voi aikaistaa jo 1800 luvun puolelle, jolloin osakeyhtiöt ja osuuskunnat alkoivat kukoistaa (Apajalahti, 2017).

Tässä luvussa en tämän enempään juurru 1800 ja 1900 luvun juuripintaan, vaan keskitymme enemmänkin 2010-lukuun. 2010-luvulla tuli todella tärkeä muutos voimaan, tilintarkastuslaadunvalvontaelimen vaihto. Vuoden 2016 aikana astui voimaan uusi tilintarkastuslaki, jonka myötä tilintarkastusvalvonta keskitettiin täysin patentti- ja rekisterihallitukseen. Aikaisemmin tämä oli kauppakamarin ylläpitämää. Kauppakamarin laadunvalvontaelimen toimeksi panningoiden piti kaikkien olla hyvin päteviä tilintarkastajia (Minilexin www.sivut). Patentti- ja rekisterihallituksen tilintarkastuslautakunnassa tilintarkastajana jäseniä on ainoastaan 2 asiantuntijaa, jotka ohjeistavat päälautakuntaa niiden päätöksenteossa (Patentti- ja rekisterihallitus).

Se, että onko tämä itse ongelman juuri, on epäselvää, mutta selvää on se, että muutosta vaativien asiantuntijakirjoitukset vuodesta 2016 lähtien ovat kasvaneet huomattavasti. Tämän voi todeta alla olevista taulukoista, jossa olen jaoitellut vuodesta 2010 vuoteen 2015 asti ja vuodesta 2016 alkaen tulleet asiantuntijakirjoitukset/uutisartikkelit Tilisanomat-lehdessä ja Suomen Tilintarkastajat ry:n verkkosivuilla.

Vuodesta 2012-2015 olevissa asiantuntijakirjoituksissa oli kohtalaisen paljon kirjoituksia muutoksista vaativista toimenpiteistä. Erikoisempaa tässä on, että kyseisissä kirjoituksissa on ainoastaan käsitelty juuri pienempien tilintarkastusvelvollisten sopivuutta tilintarkastukseen. Tämä viittaisi siihen, että tilintarkastuskentässä tästä asiasta on ollut puhetta jo pidemmän ajan.

Yllä olevasta kaaviosta näkyy, että muutos on ollut huomattava verrattuna aikaisempiin vuosiin. Muutosta pyytävien kirjoitusten määrä on lisääntynyt prosentuaalisesti 17% tällä aikavälillä, jolla voimme todeta, että vuodesta 2016 lähtien muutosta vaativien asiantuntijakirjoitusten määrä on kasvanut

merkittävästi. Tämä voi johtua myös siitä, että asiantuntijat ovat ryhtyneet käyttämään kyseistä asiantuntijakirjoitus pohjaa enemmän. Eritoten tässä vaiheessa haluan ilmaista, että löysin ainoastaan asiantuntijakirjoituksia/uutisartikkeleita, jossa ilmaistiin ongelman juurtuvan pienien toimeksiantojen tilintarkastamiseen.

Tämän taustatutkimuksen tarkemmat yksityiskohdat työn lopusta löytyvistä liitteistä, jossa tietyt uutisartikkelit on lueteltu. Huomioin tutkimuksessani kaikki tilintarkastuksen asiantuntijakirjoitukset edellä mainitulta ajanjaksoilta.

Olen selvittänyt opinnäytetyöni tutkimuksen taustan ja alkamiskohtan. Myöhemmissä luvuissa käyn läpi ongelmaa tutkimusmenetelmin, mutta ennen tätä tutustumme tutkimuksen keskeisimpään asiaan, tilintarkastamiseen.

4. TILINTARKASTUS, PIENET YRITYKSET JA LAADUNVALVONTA

4.1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Kuva 1: Tämän opinnäytetyön teorian keskeisimmät termit.

Tutkimuksen viitekehys jakautuu viiteen teoriaosuuteen. Tutkimukseni ydintermi on tilintarkastus, joka on tämän opinnäytetyön perusta. Kaikkien tutkimusongelmien, -kysymysten ja -tarpeiden voidaan katsoa liittyvän tilintarkastukseen jollain tavalla.

Tämän jälkeen toiseksi tärkeimmäksi teemaksi nousee kansainväliset tilintarkastusstandardit, jotka ovat keskeisessä asemassa tässä tutkimuksessa.

Minun mielestäni ne ovat todella tärkeitä tilintarkastuksen kannalta. Hypoteesini on, että ilman niitä ei saataisi aikaan hyvää tilintarkastustapaa.

Sen jälkeen tulemme kolmeen ei niin keskeiseen teemaan tutkimukseni kannalta. Näitä ovat kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto. Näiden asioiden ymmärtäminen ja sisällyttäminen tähän työhön on tärkeää, koska tilintarkastajan pääsääntöisesti pitää tarkistaa yrityksen huolenpito näillä kolmella alueella tapauskohtaisesti jollakin tavalla (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 3 § 1 mom. 1 k.).

Kuva 2: Teoriaosuudet opinnäytetyössä

4.2 Mitä on tilintarkastus, hallinto, tilinpäätös ja kirjanpito?

Ulkoinen laskentatoimi, selkokielellä kirjanpito, vaatii yrityksiltä hyvän kirjanpito-tavan noudattamista (Kirjanpitolaki 1336/1997 3 §). Tämä hyvä kirjanpito-tapa koskee asioita, kuten pääkirjanpitoa, tilinpäätöksiä, välintilinpäätöksiä.

Kirjanpidon varmentajana ei toimi itsenään sen tekijät, vain riippumaton tilintarkastaja, jonka kaiken toiminnan ytimenä toimii lakisääteiset tilintarkastukset.

Yksi tilintarkastajien tärkeimmistä tehtävistä on varmistaa tilinpäätöksen oikeellisuus (Leanauditin [www-sivut](#)). Tilintarkastuksen tarkoituksena on antaa luotettavuutta yrityksen tilinpäätökselle, josta hyötyvät kolmannet osapuolet, kuten sijoittajat. Tilintarkastajalla on omat parametrinsa tämän varmistamiselle, lyhyesti, tämän nimi on hyvä tilintarkastustapa. Tilintarkastuksessa on myöskin käytössä kansainväliset tilintarkastusstandardit, jonka tarkoituksena on antaa ohjetta siihen, miten tilintarkastajan pitää toimia tehdessään tilintarkastusta.

”Tilintarkastus on yhteisöjen ja säätiöiden kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon lakisääteistä tarkastusta, joka suoritetaan erikseen joka tilikaudelta” (Suomen tilintarkastajat ry:n [www-sivut](#)). Sitaatista saa yksinkertaisen vastauksen sille mitä tilintarkastajan tehtävä on.

Kirjanpito, tilinpäätöksen laatiminen ja hallinto ovat yhteisöjen ja säätiöiden keskeisempiä toimintoja. Kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkoituksena mm. on pitää kirjaa siitä, mitä varoja ja velkoja yrityksellä on. Edellä mainittujen kolmen toiminnon tekemiseen vaaditaan todella tarkkaa periaateperusteista toimintatapaa.

Hallinto taas tarkoittaa yhteisössä ja säätiöissä sitä toimintaa, jossa päätetään yrityksen toiminnasta. Eri yhtiömuodoissa tästä vastaa esimerkiksi hallitus, joka koostuu puheenjohtajista ja muista valituista luonnollista henkilöistä. Näitä käytetään esimerkiksi osakeyhtiöissä ja yhdistyksissä. Henkilöyhtiöissä taas samanlainen hallinto koostuu vähintään kahdesta yhtiömiehestä tai kommandiittiyhtiön tapauksessa yhtiömiehestä ja äänettömästä yhtiömiehestä. Näitä vähimmäismääriä ja muita hallinnollisia asioita säätelee laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä.

4.3 Hyvä Tilintarkastustapa

Hyvä tilintarkastustapa on laissa säädetty vaatimus tilintarkastajalle. Tämä tarkalleen ottaen lukee Tilintarkastuslain 4:3 kohdassa seuraavasti:

”Tilintarkastajan on noudatettava hyvää tilintarkastustapaa tilintarkastuslaissa säädettyjä tehtäviä suorittaessaan” (Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141 4 § mom. 3).

Kuten yllä olevasta lauseesta voidaan päätellä, on kyseessä yleissäännös, joka luo pohjan tilintarkastajien normistolle ja se ulottuu kaikkiin tilintarkastuksen alaisuudessa oleviin tehtäviin.

Mitä tämä hyvä tilintarkastustapa sitten sisältää?

Yksi lähteenäni käyttämäni kirjani on luokitellut sen koostuvan vastaavista asioista.

”Hyvä tilintarkastustapa sisältää

- periaatteita (objektiivisuus, rehellisyys huolellisuus ym.)
- keinoja (työmenetelmiä, joita huolelliset ammattihenkilöt yleisesti käyttävät, ja soveltamiskäytäntöä, jonka he ovat omaksuneet.)” (Horsmanheimo & Steiner 2017, 158)

Hyvän tilintarkastustavan selvittämiseksi on tilintarkastuksessa monia erilaisia lähteitä. Näitä voi olla esimerkiksi havainnot siitä, miten muut huolelliset ammattihenkilöt yleisesti toimivat. Tällaisiin käytäntöihin voi kuulua esimerkiksi tietynlainen puhetyyli, kuten formaalinen puhe tai sitten pukeutumistyyli. Tilintarkastuksen alalla pukeudutaan usein esimerkiksi kalliilta näyttäviin pukuihin pukuetiketin mukaisesti.

Muina lähteinä toimivat kansainväliset tilintarkastuksen standardit, lait ja asetukset (tilintarkastuslaki), tilintarkastuksen elinten, kuten tuomioistuimen,

valvonnan ja viranomaisten päätökset. Myöskin tässä opinnäytetyössä esiintyvät kirjat ovat hyviä lähteitä hyvän tilintarkastustavan aikaansaamiseksi.

Kuten näkyy, lähteitä on monia. Mutta tässä opinnäytetyössä tilintarkastajia erityisesti häiritsee juuri kansainväliset tilintarkastusstandardit. Tutustun niihin seuraavaksi.

4.4 Kansainväliset tilintarkastusstandardit

Yksi tilintarkastuksen tärkeimmistä työmenetelmien lähteistä on kansainväliset tilintarkastusstandardit. Niiden käyttö on Tilintarkastuslain 3 luvun 3 § mukaan säädetty käytettäväksi tilintarkastuksessa.

Kansainväliset tilintarkastusstandardit ovat kansainvälisen tilintarkastusliiton (IFAC) kansainvälisen tilintarkastus ja varmennusstandardilautakunnan (IAASB) alaisuudessa. Tämä liitto ja sen lautakunta on kansainvälinen järjestys, joka ylläpitää kirjanpidollista ammattipätevyyttä. Sen jäseniin kuuluu yli 175 jäsentä ja sidos organisaatioitakin on 130 valtiossa ja oikeusjärjestelmissä. Kaikki nämä jäsenet yhteensä edustavat melkein kolmea miljoonaa ammatillista kirjanpitäjää. On täten selvää, että tätä kirjanpidon ammattipätevyyttä varmistetaan tilintarkastuksen kautta.

Itse standardit voidaan jakaa kahteen pääluokkaan; varmennustoimeksiantoihin ja liitännäispalveluihin. Näitä kaikkia kutsutaan IAASB toimeksiantostandardeiksi (Horsmanheimo & Steiner 2017, 164).

4.4.1 Laadunvalvontastandardi

Kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa on olemassa ISQC 1 josta löytää seuraavan, ”Laadunvalvonta tilintarkastusyhteisössä, jotka suorittavat tilinpäätöksiin kohdistuvia tilintarkastuksia ja yleisluonteisia tarkastuksia sekä muita varmennus- ja liitännäispalvelutoimeksiantoja” (Horsmanheimo & Steiner 2017, 164). ISQC 1 määrittää miten laadunvalvonta pitää tilintarkastajien osalta suorittaa aikaisemmin mainituilta varmennus- ja toimeksiantopalveluiden osalta.

4.4.2 Varmennustoimeksiantojen alaryhmät

IAASB:ssä on varmennustoimeksiannoilla kaksi alaryhmää, jotka ovat:

- Menneen ajan taloudelliseen informaatioon keskittyvät tilintarkastukset ja yleisluontoiset tarkastukset
- Muut kuin yllä olevaan kuuluvat varmennustoimeksiannot (Horsmanheimo & Steiner 2017, 164)

Toiseen (muut kuin yllä olevaan kuuluvat varmennustoimeksiannot) vaihtoehtoon kuuluu seuraavia asioita kuten viitekehyksessä osavuosi-informaation yleisluonteisen tarkastuksen yleiset periaatteet ja tavoitteet tai johdon vahvistusilmoitukset. Myöskin yrityksen viestintää tarkastellaan, jos on tarpeen.

Tähän samaan kategorisoidaan ISA standardit, eli kappaleet, missä käsitellään mennyttä aikaa koskevaa taloudellista informaatiota ja sen tilintarkastamista. Kappaleita on esimerkiksi Kansainväliset tilintarkastusstandardit ISA 210, jossa käsitellään tilintarkastustoimeksiantojen ehdoista sopimista (International Federation of Accountants, 2016, 6).

4.4.3 Liitännäispalveluita koskevat asiat

Liitännäispalveluita kutsutaan nimeltä International Standards on Related Services, ISRS. Näissä keskitytään informaation kokoamistoimeksiintoihin, sekä niiden erityistapauksiin. Tähän kuuluu asioita kuten dokumentointi ja tilintarkastuksen evidenssi (Horsmanheimo & Steiner 2017, 165).

4.5 Pienten yritysten tilintarkastus

Tässä opinnäytetyössä käyty keskustelu keskittyy pienien yritysten tilintarkastamiseen. Se mikä pieni yritys on, on termiltään aika laaja. Siksi hain yhdestä lähteestä vastaavan lauseen:

”Kansainväliset tilintarkastusalan standardit eivät aina sovellu suomalaiseen pienyrityskenttään. Standardeja laativa taho on aloittanut keskustelun siitä, pitäisikö pienille ja yksinkertaisille tilintarkastuksille olla oma standardi” (Laine 2019)

Kuten näkyy, on Laineen mielestä ongelma itse kansainvälisissä tilintarkastusalan standardeissa ja niiden soveltuvuudessa pieniin yrityksiin. Mikä on sitten tämä mikro- ja pienyritys?

Pienyrityksen määritelmän taloudellisten lukujen avulla saa kirjanpitolaista 1 luvun 4 a ja 4 b pykälästä. Pienyrityksen vaatimukset kirjanpidollisesti ovat, että sillä täytyvät päättyneellä tai sitä välittömästi edeltäneellä seuraavasta kolmesta raja-arvosta yksi. Näitä ovat esimerkiksi taseen loppusumman ollessa yli 6 000 000 euroa, liikevaihdon yli 12 000 000 euroa tai tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä (Kirjanpitolaki 1336/1997, 1 § 4 a).

Mikroyrityksellä taas vaatimukset yksi ylittävä kolmesta on taseen loppusumman ollessa 350 000 euroa, liikevaihdon 700 000 euroa tai tilikauden aikana oltava palveluksessa keskimäärin 10 henkilöä

(Kirjanpitolaki 1336/1997, 1 § 4 b)

Käytämme tässä opinnäytetyössä näitä kirjanpitolain puitteissa tehtyjä yrityskokoja, kun puhumme pienistä yrityksistä ja mikroyrityksistä ylipäättänsä. Yksi asia mikä tässä kannattaa ottaa huomioon on, että kaikilla yrityksillä ei ole koon mukaan pakko suorittaa tilintarkastusta.

Tilintarkastuslain 2 luvun 2 momentissa on määrätty, että jos yhteisössä tai säätiössä ei tule yksi tietty edellytys täyteen, ei yhteisön ole pakko valita tilintarkastajaa. Tälle rajat ovat joko; Taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa, liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa tai palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 2 § 2).

Näitä tilintarkastus vapautettuja yrityksiä voidaan jossain tapauksissa käyttää verrannollisina analyysissä. Suuryrityksen määritelmä ei ole tämän opinnäytetyön kannalta tärkeä, siitä kerrotaan vielä kirjanpitolain 4 c §:ssä aikaisempien määritteiden jälkeen.

4.6 Laadunvalvonta

Suomessa tilintarkastuksen laadunvalvonnan tarkastaminen on Patentti- ja rekisterihallituksen alaisuudessa oleva toiminto.

Tilintarkastusvalvonta toimii yhteistyössä tilintarkastajien kanssa, joilla on vastuu toimittaa laadunvalvonnalle erilaisia dokumentteja, joihin kuuluu esimerkiksi laadunvalvontaa koskevat toimintaperiaatteet ja menettelytavat. Tilintarkastajat vastaavat tilintarkastuksen laadun ylläpitämisestä.

Laadunvalvonnalla, kuten tilintarkastuksellakin on tavoitteensa. PRH:n ulkoisen laaduntarkastuksen yhtenä tarkoituksena on varmistua siitä, että tilintarkastuksen oma laadunvalvonta toimii niin kuin sen pitääkin. Toisena tavoitteena on varmistua siitä, että tilintarkastaja on suorittanut työnsä tilintarkastuslain ja muiden relevanttien säännösten mukaisesti ja hyvää tilintarkastustapaa noudattaen (Ruuska 2017)

Tilintarkastuksen laadunvalvonta tehdään vähintään kolmen vuoden välein ja pitkään alalla toimineet tilintarkastajat hoitavat yksittäisten tilintarkastuksien käytännön laaduntarkastuksen vähintään kuuden vuoden erissä.

Käytännössä tilintarkastuksen laadunvalvonta tehdään aloittamalla laadunvalvontaelimen toimesta tilintarkastajan otanta, jossa valitaan laadunvalvonnan kohteena olevat tilintarkastajat. Laaduntarkastajilla tämän aikana on tietyt otannasta syntyneet vastuut, joista on raportoitava mahdolliset riippumattomuusongelmat tarkastettavalle ennen laadunvalvonnan suorittamista. Jos valvoja on riippuvainen laadunvalvonnan alaisestaan, suoritetaan laadunvalvonta jonkin toisen tarkastajan toimesta. Tässä vaiheessa laaduntarkastuksen kohde saa kirjeen tulevasta tarkastuksesta ja samalla tilintarkastajaa pyydetään lähettämään ennakkokartoituslomakkeen laadunvalvonnan tarkastajalle.

Kun tarkastaja on saanut tiedon kirjeen saapumisesta, hän sopii tulevasta tarkastusajankohdasta viimeistään ennen syyskuuta. Itse tarkastus suoritetaan yhden päivän aikana. Sen tavoitteena on käydä läpi kaksi laaduntarkastajan

valitsemaa tarkastettavan tarkastuskohdetta ja tarpeen tullen laajentaa tarkastusta.

5. TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Kvalitatiiviset menetelmät

Kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä käytetään yleisesti sosiaalitieteissä, käyttäytymistieteissä, kasvatustieteissä ja ekologiassa. Laadullisissa tutkimuksissa pyritään saamaan vastauksia kysymyksiin ”miksi?”, ”miten?” ja ”millainen?”.

Tunnettuja laadullisia tutkimusmenetelmiä ovat esimerkiksi haastatteluiden tai asiantuntijakirjoitusten analysointi. Käytän näitä menetelmiä tutkimuksessani ja kerron niistä tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

5.1.1 Asiantuntijakirjoitusten analysointi

Tutkimus vaatii kohtalaisen paljon tietoa siitä, mitä keskustelua on käyty tilintarkastajien ja laadunvalvonnan viranomaisten välillä. Tutkimusmenetelminä tärkeimpänä tässä tutkimuksessa toimii tiedon analysointi haetuista asiantuntijakirjoituksista. Tällä menetelmällä selvitän parhaiten ilmiön ominaisuuksia ja mahdollisia tutkimusongelman ratkaisukeinoja.

Tutkimusmateriaali on internetin erilaisten foorumeiden ja sanomalehtien asiantuntijakirjoitukset. Hyviä lähdemateriaaleja tälle on ST akatemian ja Suomen tilintarkastajat ry:n nettisivut. Nämä ovat tilintarkastajien käyttämiä hyvän tilintarkastustavan lähteitä. Myöskin Tilisanomien ja Kauppalehden verkkomateriaalit toimivat lähteenä. Nämä ovat sanomalehti artikkeleita netissä. Näiden tärkeys ei ole niin keskeisessä asemassa opinnäytetyössä kuin Suomen tilintarkastajien tai ST-akatemian julkaisut, koska tilisanomissa ja kauppalehdessä on muitakin uutisia kuin tilintarkastukseen liittyvät.

5.1.2 Haastattelu

Toisena tutkimusmenetelmänä käytin haastattelua. Haastattelu tapahtuu kahden osapuolen, kysyjän ja vastaajan välillä. Haastattelu on yksi kuuluisimmista tiedonkeruumenetelmistä, jota käytetään päivittäin esimerkiksi uutisissa ja opinnäytetöissä. Andreas Fontanen kirjassa oli englanniksi kerrottu eri muotoisista haastatteluista seuraavasti:

” Interviewing includes a wide variety of forms and multiplicity of uses. The most common form of interviewing involves individual, face-to-face verbal interchange, but interviewing can also take the form of face-to-face group interchange, mailed or self-administered questionnaires.” (Fontana, A, Anastasia H. *The Interview: From Formal to Postmodern* E-kirja, 2007, Sivun 9)

Kirjassa oli lueteltu kattavasti erilaisia haastattelutapoja. Ymmärsin hänen tekstistään laadullisen ja määrällisen tutkimustavan eron. Määrällisinä haastattelutapoja voivat olla muun muassa self-administrated questionnaire:ia, joka on itsetäytettävä lomakekysely. Tämän opinnäytetyön luonteen vuoksi keskityn enemmän kasvotusten suoritettavaan haastatteluun ja sen analysointiin.

Kasvotusten toteutettavassa haastattelussa on lähtökohtaisesti kolme erilaista tapaa; avoin haastattelu, puolistrukturoitu ja strukturoitu haastattelu (Pitkäranta, 2014, 92). Tässä opinnäytetyössä käytetään puolistrukturoitua haastattelua.

Puolistrukturoitu haastattelu tunnetaan myös toisella nimellä teemahaastattelu. Teemahaastattelun tarkoituksena on kysyä tiettyyn teemaan liittyviä kysymyksiä. Sen on tarkoituksena korostaa asianomaisten tulkintoja jostain tietystä ilmiöstä, ja siinä on enemmän joustovaraa kysymyksenasettelussa syvähaastatteluun verrattuna. Tämä ei silti tarkoita, että teemahaastattelussa kysytään mitä tahansa, vaan koitetaan löytää vastauksia tutkimuksen tarkoituksiin (Pitkäranta 2014, 93).

5.2 Tutkimuksen tekeminen

Tutkimus suoritetaan käytännössä käyttäen apuna minun luomaa analyysi ”apupöytä” jossa olen luokitellut tutkimusmateriaalit laadunvalvonnan ja tilintarkastajien välillä sellaiseen muotoon, josta minä saan helpommin siitä selvää. Löydätte nämä liitteet opinnäytetyön lopusta.

Asiantuntijoiden ja laadunvalvonnan analyysin työkalussa olen jaotellut tutkimusmateriaalit tiedostonimen mukaan kommentoiviin osapuoliin, jossa on keskeisemmät kommentit liittyen ongelmatilanteeseen, olkoon ne kriittisiä vai ei. Tähän on sulkuihin merkattu esimerkiksi, mistä kohtaa tutkimusmateriaalit löytyvät ja kuka niistä on puhunut tai kuka mahdollisen toimenpiteen tekijänä on ollut. Tällä pääsen käsiksi yksittäisiin tutkimustuloksiin, joista on helpompi lukea ja hakea näitä.

Asiantuntijoiden ja laadunvalvonnan analyysi nimisessä tiedostossa puolestaan olen jaotellut nämä kritiikit/kommentit niihin kuuluviin teemoihin. Näitä ovat esimerkiksi tilintarkastusta tai kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja koskevat kommentit. Väitteiden perässä on suluissa seuraavat tiedot; Osa-puoli, sivu opinnäytetyössä, monta kertaa samasta asiasta on mainittu eri tahoilta ja X merkkaa puolestaan, että se on lisätty opinnäytetyöhön lukuun 8.1.

Liitteistä löytyy haastattelusuunnitelma, jossa olen kerännyt mahdolliset haastateltavat laadunvalvonnan ja tilintarkastajien osalta. Dokumentista löytyy myöskin saateviestit ja haastattelun teemakysymykset.

Nämä kaikki auttavat minua suorittamaan analyysin mahdollisimman parhaalla tuloksella.

6.TUTKIMUSTULOKSET TILINTARKASTAJALTA

6.1 Kootut asiantuntijakirjoitukset

Ensimmäisenä asiantuntijakirjoituksena toimii Suomen tilintarkastajat Ry yhdistyksen toiminnanjohtajan Sanna Alakareen asiantuntijakirjoitus.

Alakare vahvasti sitä mieltä, että hyvä tilintarkastustapa edellyttää kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamista. Tätä hän tukee sillä, että koska tilintarkastuksen ammattikunta on globaali ja että kansainvälisten tilintarkastusstandardien käyttö on ollut tilintarkastajien historiassa niin kauan, että ne tekevät hyvän pohjan tilintarkastukselle.

Mutta Alakare on vahvasti sitä mieltä, että ongelma ei ole kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamisessa, vaan että miten niitä pitäisi soveltaa, jonka epäselvyys heikentää tilintarkastajien oikeusturvaa. Epäselvyyden tärkeyttä hän tukee vuonna 2017 toteuttamallaan jäsenkyselyllä, jossa 96 prosenttia tilintarkastajista ilmoitti lähtökohtaisesti noudattavansa ISA-standardeja joko suhteellisesti tai relevantisti.

Hänen mielestään juuri tärkeimmäksi ongelmaksi on syntynyt se, että on todella epäselvää, mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan. Etenkin kun tilintarkastajan on tiedettävä mitä työtä häneltä edellytetään listayhtiöistä säätiöihin. Alakaren mielestä nykyiseltään kansainväliset tilintarkastusstandardit ovat liian monimutkaisia pienien ja yksinkertaisien yritysten tilintarkastamiseen. Tämä on tiedetty globaali fakta, johon tarvitaan nopea ratkaisu.

Positiivisena hän pitää sitä, että kyseiseen ongelmaan on Suomen Tilintarkastajat ry suunnittelemassa LCE-standardia, joka on tarkoitettu niin sanotuille vähemmän monimutkaisille tilintarkastustoimeksiannoille (Alakare, 2019). Tätä uutta LCE standardia käydään läpi opinnäytetyön sivulla 45 ja 46.

Riitta Laine on kirjoittanut artikkelin Suomen Tilintarkastajat Ry:n nettisivuille, keskittyen juuri tähän samaan ongelmaan tilintarkastamisen arjessa. Ensimmäisenä hän keskustelee ajankohtaisista asioista, kuten siitä että vuonna 2018 tilintarkastuksen lakisääteisiä rajoja ei nostettu lakihankkeesta riippumatta. Seuraavaksi hän kertoo tarkemmin mikä on kevyempi tarkastus. Hän huomauttaa, että tämä on riippuvainen siitä, keneltä sitä kysytään. Taakka itse hallintoon hänen mielestään voi kohdistua kolmeen asiaan, sen kustannuksiin, ajanvientiin tai johdon velvollisuuksiin antaa selvityksiä sekä apua tilintarkastajille.

Toisena esimerkkinä kevyemmästä tarkastuksesta on tarkastustoimenpiteiden keventäminen ja vähentäminen. Tämä voi hänen mielestään meinata sitä, että ISA-standardeja ei tarvitsi noudattaa tai niitä voisi skaalata selkeästi ja yleisesti hyväksytyksi. Etenkin olennaisuusrajojen nostaminen suhteellisessa soveltamisessa voisi helpottaa tilintarkastamista.

Kritiikkinä olennaisuusrajojen nostamiselle Laine antaa että, jos näin toimittaisiin tarkastustoimenpiteiden suhteen, voisi se alentaa tilinpäätöksen luotettavuutta. Joillekin kevyemmän tarkastuksen varmuustaso voi olla tarpeeksi katava, mutta sidosryhmien (yrityksien kumppaneita, jotka ovat elintärkeitä toiminnalle) tarpeisiin tämä ei saata riittää. Esimerkkinä hän mainitsi verottajan tai rahoittajan näkökulman (Laine 2019).

Olennaisuusrajat koostuvat tilintarkastajan harkinnan mukaisesta olennaisuudesta, eikä näillä ole numeerisia arvoja. Näitä käsitellään kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa ISA 320:ssä (International Federation of Accountants 2016, 625).

Laine pitää tärkeänä keskustelua eri pohjoismaiden välillä erillisistä standardeista kokonaan pienille tilintarkastusvelvollisille. Tämä keskustelu vaatii aikaa ja avoimuutta kansainvälisistä toimintatavoista (Laine, 2019).

Löysin hyvän asiantuntijakirjoituksen liittyen juuri tuohon kansainväliseen keskusteluun tilintarkastuksen asiantuntijalta Jarkko Raitiolta Suomen tilintarkastus Ry:stä. Hän keskittyy kirjoittamassaan artikkelissa tarkoituksen mukaisempaan tarkastukseen ja samalla kertoo naapurimaidemme ratkaisusta tähän ongelmatilanteeseen, koska tilintarkastusala ja laadunvalvonta saavat tästä todella tärkeää näkökulmaa, kun mahdollisia ratkaisuja harkitaan.

Tässä artikkelissa hän toteaa myöskin samaa kuin aikaisemmassa artikkelissa sivulla 27, vuoden 2018 lakisäätteisten tilintarkastusvelvollisuuden poistamisesta mikroyrityksiltä lakihankkeesta. Tämä oli saanut vastusta monilta eri tahoilta, 21 kappaletta 43:sta. Tästä huolimatta monet tahot Suomen tilintarkastajaliiton tavoin olleet silti nähneet tarpeelliseksi tämän kevyemmän tarkastuksen toteutumista jollain tavalla. Tämän takia hän ehdottaakin Suomen tilintarkastajat Ry:n versiota pienille yhteisöille, kuten esimerkiksi tilintarkastajan suorittama kevyempi tarkastus.

Raitio mainitsee, että Suomessa on mahdollista suorittaa tilintarkastus yleisluontoisena, niille, jotka ovat jääneet lakisäätteisesti tilintarkastuksen velvollisuuden ulkopuolelle. Samalla hän toteaa, että tätä mahdollisuutta ei ole vielä hyödynnetty Suomessa (Raitio, 2019).

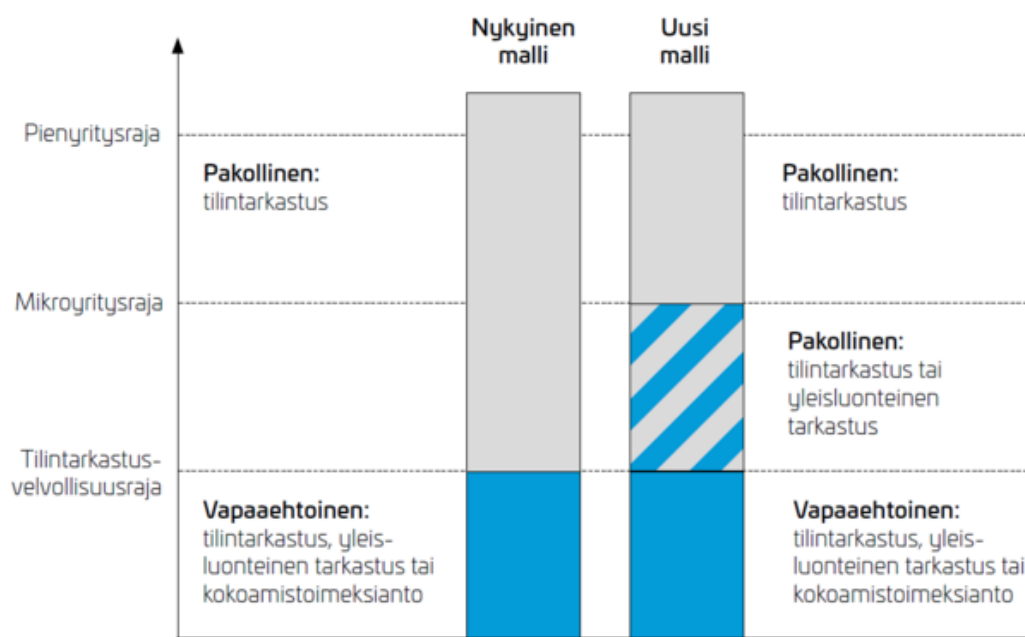
Hän mainitsee, että näille on kyllä olemassa oma kansainvälinen varmennusstandardi ISRE 2400. ISRE 2400 standardi koskee toimeksiannon suorittajan velvollisuuksia vastaanottaessa mennyttä aikaa koskevaa tilinpäätöstä, jossa hän ei ole yhteisön tilinpäätöksen tarkastava tilintarkastaja ja tilinpäätöstä koskevan toimeksiannon tekijän raportin muotoa ja sisältöä. (International Federation of Accountants, 2016, 1452).

ISRE 2400 on käytössä esimerkiksi Virossa ja tanskalaiset ovat tämä pohjalta laatineet oman laajennetun yleisluontoisen tarkastuksen, joka on saanut muutamana vuoden sisällä suuren suosion. Tanskassa on myöskin lakisäätteisesti tarkastuksen ulkopuolisille käytetty ISRS 4410 standardia, jossa tilintarkastaja

laatii yrityksen tilinpäätöksen asiakkaan toimittaman materiaalin perusteella ja esittelee tuotoksen yhtiölle.

Hän toteaa, että tällaisia yleisluontoisia tehdessä on noudettava ohjaavia eettisiä säännöksiä ja laadunvalvontastandardeja, jotta tilintarkastuksen laatu säilyy.

Siksi Suomen Tilintarkastajat ry kannattaa yleisluontoisia tarkastuksia mikroyrityksille. Heillä olisi mahdollista valita tämä tai varsinainen tämänhetkinen tilintarkastus. Hän on seuraavasti havainnollistanut uudistusta näin;

Uusi malli toisi yleisluonteisen tarkastuksen vaihtoehdoksi mikroyrityksille.

Kuva 1, malli yleisluontoisiin tarkastuksiin (Raitio, 2019)

Hän toteaa, että yleisluontoinen tarkastus on kevyempi perinteiseen tilintarkastukseen verrattuna, johtuen kevyemmistä tarkastustoimenpiteistä. Tämän haittana voisi hänen mielestään olla se, että tällainen tarkastus ei saattaisi antaa tarpeeksi korkeaa varmuutta tilinpäätökseen.

Siksi järkevintä olisi antaa mahdollisuus hänen kahteen eri vaihtoehtoon, perinteiseen tilintarkastukseen ja yleisluontoiseen tarkastukseen. Näiden kahden valintaan vaikuttaa yrityksen omistusrakenne ja sen johto, rahoitusrakenne,

taloudellinen tilanne, toimittajat ja asiakkaat, taseen ominaisuudet, sisäinen valvonta.

Näissä olisi myöskin riippumaton tilintarkastaja, joka varmistaa tilinpäätöksen luotettavuuden ja laadun (Raitio 2019).

Yleisluontoisesti ongelmatilanteesta on puhunut Suomen Tilintarkastajien puheenjohtaja Maria Grönroos. Hän toteaa artikkelissaan, että PRH:llä on huoli tilintarkastuksen laadusta. Laadussa ongelmaksi on hänen mielestään syntynyt laadun käsite ja tulkinta. Alan edustajille, eli tilintarkastajille tämän tarkoitus ei ole tarpeeksi selkeää, etenkin valvontakäytännön suhteen. Ja tämä ongelmatilanne menee vakavammaksi, kun ottaa huomioon, että tilintarkastajien ja laadunvalvonnan välillä on jatkuvasti tekemistä toisiensa kanssa.

Grönroos toteaa, että kummallakin osapuolella on yhteinen tavoite selventää tilintarkastukseen liittyviä odotuksia, jotta tilintarkastajat pystyvät vastaamaan näihin asianmukaisesti jokapäiväisessä työssään (Grönroos 2019).

Muullakin kuin Suomen Tilintarkastajat Ry:ssä ovat asiantuntijat kirjoittanut tästä vallitsevasta ongelmatilanteesta. Jouko Karttunen on kirjoittanut Tilisanomat-lehdessä Työ- ja elinkeinoministeriön aloittamasta työryhmästä, jonka tarkoituksena on luoda ratkaisu tähän ongelmatilanteeseen. Kirjoitan enemmän juuri tästä työryhmästä laaduntarkastajien tutkimustuloksista käsittelevässä luvussa 7, mutta erityisesti tämän artikkelin lisäsin tähän lukuun, koska siinä on kattava lista asioista, joita tilintarkastajat näkevät ongelmallisena perinteisessä tilintarkastamisessa.

Keskeisemmäksi artikkelissa tulee kritiikki tilintarkastuksen tarpeellisuudesta. Tämä ei Karttusen kirjoittaman artikkelin mukaan tarkoita, että tilintarkastus olisi täysin turhaa, mutta enemmänkin sitä, että syntykö tilintarkastuksesta mikro- ja pienyrityksille tarpeeksi hyötyä.

Artikkelissa Taloushallintoliiton mielestä tilintarkastajan valinta on perusteltua, jos omistus yrityksessä ja sen johto ovat eriytetty ja sillä on useampia omistajia tai sijoittajia. Nämä sidosryhmät näkevät tilinpäätöksen varmentamisen yleensä tarpeellisena. Tästä huolimatta tilintarkastuksen pitäisi olla vapaehtoista ja omistajien tarpeista lähtevää.

Karttunen on kirjoittanut, että Taloushallintoliiton mielestä ongelmatilanteen voisi ratkaista nykyydigitalisaatiolla. Digitalisaation kautta kirjanpidolliset reskontrat ja maksuliikenteet hoituvat yhä automaattisemmin, mutta yrittäjä tarvitsee silti läsnäolevaa konsultoituvaa palvelua. Tällaiset palvelut ovat esimerkiksi:

- ohjelmistojen valinnat ja niiden päivittäinen käyttö
- verolajien ammattimainen ymmärtäminen
- pääkirjanpidon laatiminen ja kokoaminen osakirjanpidosta
- tilinpäätöksen toteuttaminen
- pienyritysten talous- ja yhtiöoikeudelliseen hallintoon liittyvät viranomaisilmoitusten täyttö ja näitä varten tarvittavat pöytäkirjat

Näiden listattujen asioiden lakisääteinen täytyminen tarvitsi useimmiten yrityksestä ulkopuolisen tahon. Useimmiten tilintarkastajat menneinä vuosina ovat olleet tämä taho, mutta nykyään sen hoitaa tilitoimisto ja sen toimihenkilö. Kun tätä ei saa hoidettua enää mikroyrityksissä tilintarkastajilta, tuntuu tilintarkastus asiakkaiden mielestä ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavalta byrokratialta. Karttunen kertoo, että Taloushallintoliiton mielestä pitäisi tilintarkastus suorittaa tapauskohtaisesti ns. tilinpäätöksen varmennustarpeen syntyessä. Tätä myöskin TEM:in työryhmäkin on esittänyt.

Taloushallintoliitto on ottanut huomioon tässä samassa Karttusen artikkelissa yleisluontoinen tarkastuksen (joita käsiteltiin opinnäytetyössä sivuilla 28-30) ja etenkin sen heikkoudet. Suurimpana heikkoutena nähdään se, että pystytäänkö tässä varmistamaan kaikki tarpeelliset kirjanpidolliset kirjaukset, kuten tase-erittelyjen varmennukset sekä liitetietojen lainsäädännön mukaisuus.

Myöskin se, että yleisluontoisella tarkastuksella ei pystytä täyttämään laajalle sidosryhmäpiirille tarkoitettuja toiveita, mutta kirjoittaja ilmaisee, että sitä ei pitäisi muutenkaan tilintarkastajilta pyytää tehtäväksi.

Yleisluontoista tarkastusta ei ole nähty kannattavana vaihtoehtona tilintarkastuksien suorittajien kannalta, koska jos tilintarkastus aletaan näkemään vain tarpeettomana toimintona, voi sen asiakkaat valita todennäköisemmin markkinoilta ainoastaan halvimman vaihtoehdon.

Viimeisenä Karttunen on vielä lisännyt sitaatteihin kokeneilta tilintarkastajilta laadunvalvonnalle viestin, jossa kerrotaan seuraavaksi;

”ISA vie kohtuuttomasti aikaa. ISA-standardit edellyttävät kuvauksia sisäisestä valvonnasta, kannanottotason riskisuunnitelmaa ja lähtökohtaisesti pienissä yrityksissä otantaperustaista aineistotarkastusta. Näistä syistä ISA on tarkastajalle raskasta suorittamista, useiden pakollisten kohtien läpikäyntiä ja dokumentointia. ISA:n perustoimenpiteiden suorittaminen sopinee nuorille vasta valmistuneille, mutta päivittäisenä työnä se on liian puuduttavaa ja rankkaa kokeneemmalle. ISA on tarkoitettu tiimin työvälineeksi. Perustyön tekevät nuoret assistentit, ja kokeneet katsovat päältä. Sitä ei ole tarkoitettu tuotteeksi, jolla kokenut tarkastaja itse, alusta loppuun suorittaa tarkastuksen. Tiimipohjaisuuteen perustuen isot tilintarkastustoimistot pärjäävät ISAn kanssa – ainakin välttävästi, mutta pienille toimijoille tilanne on lähes kestämätön. Tarkastusmarkkinoilla tarvitaan sekä isoja että pieniä toimijoita. Tarkastettava yritys voi sitten valita omiin tarpeisiinsa sopivan.” (Jouko Karttunen, 2019).

Riitta Laine on kirjoittanut kritiikkiä artikkeliinsa liittyen nykyiseen tilintarkastusjärjestelmään. Hänen mielestään yksi ongelma tilintarkastamisessa on suhteellisen soveltaminen. Tässä artikkelissa hän kertoo siitä, miten hän tulkitsee niiden käyttämisen pienyrityksissä.

Ensimmäisenä hän toteaa, että ISA-standardit ovat tarpeellisia tilintarkastuksen yhdenmukaistamisen sekä ohjeistuksen näkökulmasta. Mutta niitä on siltä vaikeaa soveltaa pienyrityksien tilintarkastuksissa, eikä yhtiömuoto vaikuta siihen.

Itse standardeja käytetään pienyrityksien tilintarkastamisessa suhteellisen soveltamisen kautta. Pienyrityksissä niiden tarkoitus on selventää, se miten tarkastustoimenpiteet skaalataan toimeksiantoon, etenkin sen kokoon, monimutkaisuuteen ja yhteisömuotoon sopivaksi. Tilintarkastuslaissa tämä tunnetaan nimellä tarkoituksen mukainen laajuus.

Vaikka tilintarkastajien on noudatettava hyvää tilintarkastustapaa ja monet tilintarkastajat pitävät ISA-standardeja todella hyvänä lähteenä, on Laineen mukaan hyvän tilintarkastustavan ja tarkoituksenmukaisen laajuuden tarkempi määrittely jäänyt tekemättä. Hän viittaa tässä samalla artikkeliin, jossa on kirjoitettu teetetyistä jäsenkyselyistä. Tämän tulokset viittasivat siihen, että alalla ei ole yhteistä käsitystä siitä mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan. Samaa johtopäätökseen päästään, kun huomaa kuinka vähäsen IAASB, PRH tilintarkastusvalvonta tai Suomen tilintarkastajat Ry on antanut ohjeistusta tähän.

Laineen mielestä suhteellinen soveltaminen ei ole ainoa ongelma. Muita ongelmia on esimerkiksi perusasioissa, kuten riskienarvioinnissa ja tehdyn työn välisessä loogisuudessa, määrällisesti sekä laadullisesti riittävästi hankitusta evidenssissä tilintarkastuksen kertomusta varten. Ongelmia on myöskin nähty siinä, miten tilintarkastajat saavat tarkastushavainnot heijastumaan itse tilintarkastuskertomuksessa (Laine 2019)

Lopuksi Laine kertoo hieman erilaisia ehdotuksia, joita tilintarkastusmarkkinoilla on ollut. Yksi näistä SME projektiryhmän ehdotus, jossa ryhmän yhtenä ratkaisumallina on ollut ns. standalone standardin tekeminen, joka korvaisi ISA-standardit pienissä ja yksinkertaisissa toimeksiannoissa.

Myöskin markkinoilla on Suomen Tilintarkastajan Ry:n sisarjärjestön ACCA:n (The Association of Chartered Accountants in UK) ehdotus ongelmaan. Heidän mielestään ISA-standardit pitäisi kirjoittaa uudestaan käyttäen small first lähestymistapaa, joka tarkoittaisi jokaiselle toimeksiannoille perusvaatimuksia, jotka ovat mahdollisimman yksinkertaisia ja josta mitä monimutkaisemmaksi tarkastus menee, syntyy lisävaatimuksia (Laine 2019).

Seuraavaksi tarkastelen tilintarkastajille tehtyä kyselyä liittyen tilintarkastuksen valvontaan ja ISA-standardien suhteelliseen soveltamiseen. Tämän artikkelin on kirjoittanut Riitta Laine. Kysely on tehty vuonna 2018.

Tässä kyselyssä selvitettiin, onko tilintarkastajilla ollut haasteita mikro- ja pienyhtiön tarkastamisessa suhteellista soveltamista hyödyntäen. Osa alueita oli yhteensä 30 ja nämä oli jaoteltu kolmeen eri osaan. Nämä olivat tilintarkastuksen suunnittelu, tarkastustoimenpiteet ja raportointi. Vastausasteikko oli 1-4 ja tulokset olivat seuraavat

- suunnitteluvaiheessa toisissaan (2,77)
- tarkastus toimenpiteissä toisinaan (2,6)
- raportointivaiheessa harvoin (2,15)

Eniten haasteita suhteellisen soveltamisessa oli suunnittelussa ja vähiten taas raportointivaiheessa. Myöskin yksittäisiä osa-alueita on, joissa ongelmia löytyy;

- Inventaarin osallistuminen / vaihtoehtoisten tilintarkastustoimenpiteiden suorittaminen (3,11)
- dokumentoinnin riittävyys (3,10)
- Työtehtävien puutteellisesta eriyttämisestä (vaarallinen työyhdistelmä) johtuvan riskin arvioiminen (3,04) ja riskeihin vastaaminen (2,96)
- tietojärjestelmiin liittyvät tilintarkastustoimenpiteet (2,99)
- Relevanttien kontrollien tunnistaminen (2,94) ja evidenssin saaminen kontrollien testauksesta (2,96)

Laineen mielestä kyselystä ilmenee, että tilintarkastajien suhtautuminen ISA-standardeihin ja suhteelliseen soveltamiseen vaihtelee todella paljon. Samalla voi todeta, että heillä ei ole yhteistä käsitystä siitä mitä suhteellinen soveltaminen on. Ja etenkin johtopäätös siitä, että ohjeistusta suhteelliseen soveltamiseen ei ole annettu tarpeeksi IAASB:n, PRH:n sekä Keskuskauppakamarin tilintarkastusvalvonnan sekä Suomen tilintarkastajat ry:n osalta (Laine, 2019).

Seuraavana artikkelina toimii Riitta Laineen kirjoittama kolumni, jossa hän kertoo tunnelmia eurooppalaisen tilintarkastusliiton (AE, Accounting Europe) järjestämästä tilaisuudesta, johon osallistui 60 tilintarkastusalan työntekijää ympäri Eurooppaa. He tapasivat Brysselissä. Tilaisuuden aiheena oli ISA-standardien soveltamisen haasteet pienissä ja yksinkertaisissa toimeksiantoissa.

Laineen mielestä tilaisuudessa oltiin sitä mieltä, että tilintarkastusstandardit ei sellaisenaan sovi jokaiseen toimeksiantoon ja että muutosta tarvitaan, ns. status quo ei kelpaa tässä tapauksessa. Etenkin kun pienten yritysten tilintarkastus on tärkeitä yhteiskunnan kannalta. Itse ratkaisu haluttaisiin keskustelun perusteella kansainvälisesti tunnetulta taholta.

Suhteellisessa soveltamisessa on erilaisia käytännön eroja eri maiden välillä, vaikka kyse on kansainvälisistä toimintatavoista. Tähän hänen mielestään vaikuttaa se, että lakisääteiset rajat tilintarkastuksille on erilaiset ympäri maailmaa, joten varmennuspalvelut vaihtelevat ja sekä että isoilla tilintarkastusketjuilla on omat tapansa ja ohjeensa syvällisempää ISA-standardien tulkitsemiseen.

Keskustelussa todettiin useasti, että ISA-standardista on tullut liian yksityiskohtaisia ja monimutkaisia. Mitä enemmän aikaa näiden varmentamiseen ja noudattamiseen menee, sen vähemmän aikaa jää ison kuvan luomiselle ja lisäpalvelulle. ISA-standardien todettiin palvelevan paremmin listayhtiöiden tarkastamista ja sitä kautta pääomamarkkinoita.

Ratkaisu on taas tässä tapauksessa vähän monimutkaisempi asia. Siihen oli eri mielipiteitä, joista yleisimmät ja realistisemmat olivat;

- Oma erillinen standardi yksinkertaisille ja pienille toimeksiannoille
- ISA-standardien uudelleen luonti ”pienet ensin” periaatteella
- Lisäohjeet suhteelliseen soveltamiseen

Näistä kritiikkiä tuli suhteellisen soveltamisen lisäohjeiden teettämisen suhteen, että siitä ei pidetty, koska nykyisellä soveltamisohjeistuksellakaan ei pärjätä. Eikä kyse ole siitä, että materiaalia olisi vähäsen, koska pk-yhteisölle on lisäohjeistusta 700 sivua kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa.

Taas standardien uudelleen kirjoittaminen nähtäisiin liian hitaana ja raskaana vaihtoehtona.

Taas erillisen standardin haitat olivat siitä aiheutuvat odotuskuiluongelmat koskien annettavaa varmuustasoa. Ongelmia voisi syntyä myöskin osaamisesta, ja tilintarkastusmarkkinat voisivat jakautua kahtia pieniin ja suuriin toimijoihin. Tämä voi aiheuttaa, että pienien tilintarkastustoimeksiantojä ruvetaan katsomaan kakkosluokan tilintarkastuksena. Tämä olisi näistä kolmesta nopeitten suoritettava vaihtoehto.

Yhtenä suurimpana haasteena keskustelussa huomattiin pienen ja yksinkertaisen toimeksiannon määrittäminen. Nähtiin että ehkä on relevantimpaa puhua enemmän yksinkertaisista toimeksiannoista. Yleensä pieni toimeksianto on talainen, mutta yksinkertaisuutta tai monimutkaisuutta on vaikeampi arvioida kuin kokoa, tilintarkastusta suunnitellessa ja jälkikäteen arviointia tehdessä. Tästä syntyi ehdotus, että koon ja yksinkertaisuuden lisäksi voitaisiin tarkastella tilinpäätöksen käyttäjien näkökulmasta. Tätä on vahvasti käytetty esimerkiksi Kanadassa. Kritiikkiä tähän tuli, että käyttötarkoitus ja sen käyttäjän tiedontarpeet voivat vaihtua nopeasti, eikä niistä ole yleensä tarpeeksi tietoa tilintarkastusta tehdessä.

Viimeisessä kappaleessa vielä todettiin, että tämän asian ratkaisu on saatava nopeasti tilintarkastajakentän ja laadunvalvonnan välillä, joka voi johtaa katoon pienissä yrityksissä tilintarkastusaloilla. Tätä on todennettavissa monissa maissa, jossa ISA-standardeista ruvetaan hankkiutumaan eroon, koska se nähdään liian kalliina ja monimutkaisena (Laine 2018).

Laine on kirjoittanut lisää siitä, mitä keskustelun kautta on todettu ISA-standardien soveltuvuudesta SME (pienen ja keskisuurten) tilintarkastuksiin toisessa artikkelissa.

Ensimmäisenä artikkelissa käydään läpi asioita, joissa tilintarkastuksessa on todettu olevan ongelmia. Monet tilintarkastajat pitävät ISA-standardeja vaikeaselkoisena etenkin SME toimeksiannoissa. Etenkin ISA-Standardit eivät sovi asunto-osakeyhtiöihin tai muihin non-profit periaatteella toimiviin organisaatioihin. Tämän jälkeen todetaan, että ISA-standardit ovat alun perin laadittu julkisille osakeyhtiöille, jonka sääntelyn tiukentuessa on nostanut tarvetta tilintarkastuksen sääntelylle. Tälle hyvä esimerkki on uudistuksen alla oleva ISA 540 standardi, joka koskee kirjanpidollisten arvioiden tarkastusta. Tämä on tullut Laineen mielestä ajankohtaisesti rahoitus instrumentteja koskevan IFRS (International Financial Reporting Standards = Kansainväliset tilinpäätösstandardit) 9 Standardin myötä, jonka yhtenä päätavoitteena on ohjeistaa tilintarkastajia johdon rahoitusinstrumenttien tarkastamiseen. Juuri tämä todentaa sitä, miksi juuri tämä ei sovi hyvin pienelle velottamalle ja omistajavetoiselle yritykselle. Kuitenkin samalla ISA 540:n uudistamisen keskellä on ollut tarkoitus ottaa käyttöön uudenlainen lähestyminen skaalautumiseen, mutta Laineen mielestä IAASB vaikuttaa olevan liian solmussa tavoitteiden ja saadun palautteen kesken.

Käydyissä keskusteluissa on haluttu nostaa esiin SME-sektorin merkitys yleiselle edulle ja se että tilintarkastus näissä aiheuttaa luottamusta. Näiden pitäisi toimia suotuisissa olosuhteissa tehokkaasti ja samalla myöskin laadukkaasti ja standardeja noudattaen.

Samassa artikkelissa puhutaan Accountancy European keskustelun aiheuttamasta Cogito-paperista, jolla on pyritty luomaan keskustelua etenkin SME-tilintarkastuksiin liittyen ja niissä käytettäviin ISA-standardeihin.

Tässä paperissa on liitteenä yhteenveto missä Euroopan AE:n alaisuudessa toimivissa maissa on laadittu omia standardeja, soveltamisohjeita tai työkaluja SME-tilintarkastuksia varten. Tässä todetaan, että Ranska on ainoa maa, jossa SME-toimeksiannoille on oma standardi. Soveltamista ja helpottavia työkaluja on tehty 11 maassa (Laine, 2018).

Sanna Alakare on kirjoittanut omin sanoin pohjoismaalaisten tilintarkastajien tapaamisesta vuonna 2017 Norjassa. Kyseessä on perinteinen vuosittain järjestettävä tapaaminen, jossa käsitellään ennalta määritettyjä asioita. Vuonna 2017 asialistalla oli keskittyminen tulevaan ja siihen, miten tilintarkastusala pystyisi kehittämään vastaamaan enemmän sidosryhmien ja asiakkaiden odotuksia.

Opinnäytetyötä varten olen juuri tähän artikkeliin antanut valoa, koska kyseisessä tapahtumassa oli IFAC:n puheenjohtaja Rachel Grimes, joka oli matkustanut Australiasta Norjaan 31 tuntia päästääkseen kokoukseen. Erityisesti juuri pohjoismaalaisten SASE hanke (Oma standardiluonnos pienille yrityksille Suomessa vuonna 2015) oli herättänyt huomiota heissä, joka aiheutti tilanteen, jonka kautta IAASB:n työlialle nousi tarkastelutarve omalle pk-yritysten viitekehykselle

Muita vieraita oli myöskin Accountancy European toiminnanjohtaja Oliver Boudellis-Taft sekä IAASB:n puheenjohtaja Arnold Schilder, jota odotettiin puheenvuoroineen pk-yrityksiin liittyen.

Myöskin samalla huomioni herätti kommentti kyseisessä artikkelissa. Tässä Pauli Vahtera oli kommentoinut hänen pyrkimyksistään 30 vuotta sitten digitalisaation tuomisesta Suomeen, olivat he suunnannäyttäjiä koko maailmalle.

Hänen mielestensä tämä toimintatapa on antanut hänelle vaan ”lunta tupaan”, etenkin tilintarkastajilta.

Hänen tilannettaan on auttanut vuonna 1997 tullut laki, joka antoi mahdollisuuden kokonaan internetissä pidettävälle kirjanpidolle. Tämän takia hän kommentoi, että ISA-standardit perustuvat ideologiaan, joka on tätä vanhan aikaista paperimaailmaa. Hän toteaa, että jos haluttaisiin kansainvälisissä keskusteluissa oikeasti muutoksia, pitäisi juuri ISA-säännöt modernisoida. Tätä hän todentaa vuonna 1992 otetusta Tiliote tositteena-palvelusta, joka hänen mielestään on palvellut tilintarkastuksen tehokkuutta ja luotettavuutta paremmin kuin mikään ISA-suositus ikinä (Alakare & Vahtera 2017).

6.2 Haastattelut

Haastatteluita ei pystytty suorittamaan tämän opinnon osalta koska sitä ei saatu aikaiseksi saateviestistä huolimatta. Otin yhteyttä yhteensä 13 eri tilintarkastajaan/tilintarkastustoimistoon haastattelua varten.

Muutamasta osoitteesta, kuten PWC ja Ernst & Young Oy:sta sain vastauksia, mutta nämä eivät edenneet haastatteluun tuntemattomista syistä.

Haastatteluita ei lisätä itse sisällön yhteenvetoon, joten teen omat johtopäätökset haastattelun epäonnistumisesta. Tämän on todennäköisesti aiheuttanut monet tekijät samaan aikaan.

Rupesin laittamaan viestiä tilintarkastajille helmi/maaliskuun aikana, jolloin oli käynnissä tilinpäätösaika. Tilinpäätösaika on todella kiireinen jokaiselle ulkoisen laskentatoimen toimielimelle ja etenkin maalis- ja huhtikuun osalta. Myöskin koronan COVID-19 viruksen esiintyminen on voinut vaikuttaa tähän tulokseen. Etätyön alkaminen on ollut monelle taholla suuri haaste, mutta ei asia, johon maailma loppuisi.

Pidän mielessä, jos tulevaisuudessa ajattelen suorittaa lisätutkimuksia tähän opinnäytetyöhön, lähetän saateviestit aikaisemmin tulevaisuudessa. Opinnäytetyön kannalta tätä asiaa ei enää käsitellä.

6.3 Sisällön yhteenveto

Sisällössä oli seuraavat teemat:

- Ongelmatilanteesta ylipäättänsä (mainintoja 5)
- Laadunvalvonta (mainintoja 3)
- Tilintarkastajat (mainintoja 2)
- Tilintarkastus (mainintoja 9)
- Kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista (mainintoja 12)
- Kansainvälisyys (mainintoja 1)
- Suhteellinen soveltaminen (5)
- Ongelmatilanteen ratkaisut ja näiden vaikutukset (mainintoja 29)
  - Ehdotukset (28)
  - Imperfekti (Menneet tapahtumat) (1)

Yllä olevasta listasta nähdään kaikista keskeisimmät teemat tilintarkastusta koskevassa ongelmatilanteen keskustelussa. Maininnoilla tarkoitetaan, että kuinka monta kertaa kyseiseen teemaan liittyvistä asioista on keskustelu. Tässä vaiheessa on otettu huomioon ainoastaan tilintarkastajien ja muiden sen asiantuntijoiden kommentit. Olen laittanut sulkuihin sivun numeron, josta maininta löytyy opinnäytetyössä. Tarkemmat tutkimuksen suorittamiseen liittyvät yksityiskohdat löytyvät luvusta 5.2.

Kaikista suosituimmaksi teemaksi ilmiselvästi nousi ongelmatilanteen ratkaisut ja niiden vaikutukset, josta on asiantuntijakirjoituksissa mainittu 29 kertaan. Toiseksi merkittäväksi teemaksi osoittautui kansainväliset tilintarkastusstandardit, 12 maininnalla. Tästä voidaan päätellä, että ongelma on pääsääntöisesti kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa, joihin halutaan muutoksia monipuolisten keskusteluiden perusteella.

Keskustelussa ilmeni myös muita asioita, kuten tilintarkastukseen liittyviä ongelmia. Vaikeuksia on esimerkiksi perusasioiden riskienarvioinnissa, joista kritiikin löytää sivulta 33. Nämä perusasioiden ongelmat voivat minun mielestäni johtua enemmän osaamisen puutteesta, jonka pystyy korjaamaan

tilintarkastajien koulutuksilla. Ongelmista ja ratkaisuista keskustellaan enemmän luvussa 8.1.

Ongelmatilanteista keskusteltiin tilintarkastajien lähdeartikkeleissa yhteensä 5 kertaa, josta keskeisimpinä olivat pienten tilintarkastuksien tärkeys (maininnat sivuilla 35 ja 37), toimeksiannon määrittämisen vaikeus (maininta opinnäytetyön sivulla 36), huoli pienten yritysten kadosta tilintarkastajamarkkinoilla (maininta sivulla 37) Hieman keskustelu käytiin myös siitä, että Ranska on ainoa Euroopan maa, jolla on käytössä oma standardi pienille ja keskikokoisille yrityksille (maininta sivulla 38).

Näistä asioista voin päätellä, että tilintarkastajilla on suuri huoli siitä, että mitä vaikutuksia ongelmatilanteesta voi aiheutua tilintarkastus yhteiskunnalle, jos mikroyritysten tilintarkastus epäonnistuu. Samalla on kylläkin toivoa siitä, että ratkaistuun voidaan päästä.

Laadunvalvonta mainittiin puolestaan yhteensä 3 kertaa tilintarkastajien asiantuntijakirjoituksissa. Laadunvalvontaa kritisoitiin siitä, että tilintarkastajien mielestä IAASB ja PRH ei ole antanut tarpeeksi ohjeistusta siitä, mikä on suhteellinen soveltaminen (maininnat sivuilla 33 ja 35) ja että laadunvalvonta ottaa tämän ongelman tosissaan (maininnat sivulla 38). Yksi asia on varma, että tilintarkastuksen laadunvalvonta ottaa asian tosissaan ja että siihen koitetaan saada kaikista parhain ratkaisu. Tämän voi todeta IFAC:n puheenjohtajan kantaa ottamisella asiaan 31 tunnin lentomatkan kera Australiasta Norjaan (maininnat sivulla 38).

Tilintarkastajista keskusteltiin sen asiantuntijoiden kirjoituksissa 2 kertaa, jossa kritiikki kohdistu puolestaan Suomen tilintarkastajien Ry:n puutteelliseen ohjeistamiseen suhteelliseen soveltamiseen (maininta sivulla 33) ja siihen että tilintarkastajilla ei ole yhteistä käsitystä siitä mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan (maininnat sivuilla 33 ja 35), joka voi johtaa pienten ja keskikokoisten tilintarkastusten epäonnistumiseen, koska suhteellinen soveltaminen

on todella keskeisessä asemassa toimeksiantoja suorittaessa pienissä yrityksissä.

Tilintarkastuksen kansainvälisyydestä puhuttiin aika vähän verrattuna muihin ongelmatilanteen teemoihin. Ainoa maininta kansainvälisyydestä oli tilintarkastuksen globaalisuus ja standardien historian kattavuudesta sivulla 26.

Tämä ei silti tarkoita sitä, että kansainvälisyys ei olisi merkittävä tekijä ongelmatilanteessa. Mahdollinen tilintarkastuksien epäonnistuminen pienissä ja keskikokoisissa yrityksissä vaikuttaa negatiivisesti juuri tämän kansainvälisyyden takia. Tilintarkastustoimistoissa voi syntyä suurta katoa pienistä ja keski suurista yrityksistä ympäri maailmaa, joka vaikuttaa suoraan tilintarkastuksen kannattavuuteen.

Suhteellinen soveltaminen on taas puolestaan saanut yhteensä 5 mainintaa tilintarkastajien asiantuntijakirjoituksissa. Nämä keskittyivät etenkin tilintarkastajiin kohdistuneesta lomakekyselyn tuloksista, jossa koitettiin selvittää, onko suhteellisessa soveltamisessa ongelmia. Tutkimustulokset osoittivat, että tässä on vaikeuksia enemmän kuin kohtalaisesti seuraavissa asioissa; suunnitteluvaiheessa toisinaan, tarkastustoimenpiteissä toisinaan. Taas raportointivaiheessa suhteellisen soveltamisen käyttämisessä nähdään harvoin ongelmia (lomakekyselyiden tulokset ovat sivulla 34). Yksityiskohtaisemmin suhteellisessa soveltamisessa nähtiin eniten ongelmia asioissa, kuten inventaariin osallistuminen tai vaihtoehtoisten tilintarkastustoimenpiteiden suorittamisessa. Dokumentointien riittävydessäkin nähtiin haasteita, sekä työtehtävien eriyttämisestä johtuvasta riskin arvioimisesta ja näihin vastaamisesta. Kaikista hankalimpina nähtiin relevanttien kontrollien tunnistamisessa, jonka lomaketutkimuksen tuloksien keskiarvo oli 2,94. Muina oli vielä evidenssien saaminen konttorillien testauksesta ja tietojärjestelmiin liittyvät tarkastustoimenpiteet (maininnat sivuilla 34 ja 35)

Muina keskusteltavina asioina nähtiin se että 96% tilintarkastajista käyttää suhteellista soveltamista (maininnat sivulla 26), joka viittaa sen tärkeyteen

todella vahvasti ja että sen ongelmat voivat vaikuttaa moneen asiaan. Suhteellisella soveltamisella nähtiin suuria eroja tilintarkastusmaiden välillä, joka puolestaan juurtuu tilintarkastusrajojen erilaisuudesta (maininta sivulla 35). Näen tämän suurimpana asiana, kun tulee kyseeseen, miten ratkaisu tähän pitäisi saada. Koska tilintarkastuskenttä on sidoksissaan toisissaan globaalisesti, pitää keskustelua saada aikaiseksi juuri näitten tilintarkastusrajojen takia. Soveltamista ja sitä helpottavia työkaluja on tehty yhteensä 11 maassa, joka antaa hyvät mahdollisuudet jo olemassa olevien ratkaisujen tutkimisille ratkaisua etsiessä (maininta sivulla 38).

7. TUTKIMUSTULOKSET LAADUNTARKASTAJILTA

7.1 Kootut dokumentit

Suomen hallituksen toimenpiteistä on kirjoitettu Tilisanomat-lehdessä, jonka mukaan se on vuonna 2018 vetänyt lakiehdotuksen lakisääteisten tilintarkastusrajojen nostamisesta takaisin, koska perinteinen tilintarkastus on ylimitoitettu pienille yrityksille. Suomen Hallitus toimeenpanee virkamiehistä koostuvan työryhmän, jonka tarkoituksena on selvittää tilintarkastajan tekemän kevyemmän tarkastuksen mahdollisuuden normaalin tilintarkastuksen sijasta. Samalla on aikomus tarkastaa tilintarkastusvelvollisuusrajat (Tilisanomat 2018, 6/2018).

Vuonna 2019 taas aloitti Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä, jonka tarkoituksena on valmistella varsinaista lakisääteistä tilintarkastusta kevyemmälle tilintarkastukselle mahdolliseksi. Tavoitteena on keventää yritysten lakisääteisiä velvoitteita ja kustannuksia. Työryhmän toimikausi on 1.3.2019-29.2.2020. (Tilisanomat 2019, 2/2019)

Suomen hallitus, etenkin Työ- ja elinkeinoministeriö on tullut vastaan tilintarkastajia niiden vaatimuksissa. Tätä pystyy todentamaan tilisanomien uutisessa, jonka on kirjoittanut Jouko Karttunen, vuoden 2005 laskentateon ansainnut ammattilainen.

Tässä artikkelissa hän kertoo Työ- ja elinkeinoministeriön toimeenpanemasta työryhmästä, jonka tarkoituksena on valmistella varsinaista lakisääteistä tilintarkastusta kevyemmäksi, koska tälle on ilmiselvästi tarvetta. Tämän työryhmän synty on alkanut mikroyritysten tilintarkastusvelvollisuuden luopumisesta koskevan lakiehdotuksen esityksen epäonnistumisesta.

Hän kertoo, että kyseisen työryhmän tarkoituksena saada aikaan ehdotus, joka keventää kustannuksia ja byrokratiaa tilintarkastuksessa ja myöskin tästä huolimatta, otetaan siinä huomioon harmaa talous ja talousrikokset. Etenkin

keskeisempänä tarkoituksena on myöskin käydä läpi mahdollisia parannuksia muutenkin tilintarkastukseen, joista kerroin enemmän luvussa 6.1 (Karttunen 2019)

Yhdessä artikkelissa kerrottiin Brysselissä 30.5.18 käydyistä keskustelusta Euroopan tilintarkastuskentän ja sen laadunvalvonnan välillä, jonka teemana oli haasteet ISA-standardien soveltamisesta yksinkertaisissa ja pienissä tilintarkastustoimeksiannoissa. Kirjoittajan on Riitta Laine, Suomen Tilintarkastajan Ry:n tilintarkastusasiantuntija.

Keskustelin aikaisemmin tilintarkastajien kommenteista Brysselissä käydyssä keskustelussa luvussa 6. Otan huomioon nyt laadunvalvonnan kommentit. IAASB:n edustajat olivat samaa mieltä tilintarkastajien kanssa, että samat tilintarkastusstandardit eivät sovi kaikille toimeksiannoille.

Laadunvalvonta, tässä tapauksessa IAASB ehdotti ongelmatilanteen ratkaisuksi teknologiaa. Ehdotus käsitteli viitekehystä, jonka tarkoitus olisi ohjata tilintarkastajaa kysymyksien avulla relevantteihin standardeihin ja samalla auttaisi sen toteuttamisessa. Tämä siis toteutettaisiin teknisesti edistyneen työkalun avulla. Laadunvalvonta näkee tämän todella hyvänä ratkaisuna ongelmatilanteeseen ja tämä voitaisiin jopa suomentaa käyttäen vakiintunutta ISA-sanastoa (Laine 2018).

Riitta Laine on kirjoittanut lisää kyseisestä ongelmatilanteesta ja IAASB:n osuudesta, Suomen Tilintarkastajat Ry:n nettisivuilla.

IAASB:llä on Laineen mukaan ongelmaan kolme ratkaisua, jonka sen projektiryhmä on kasannut.

ISA-standardien kokonaisuudistus, erillinen standardi itse LCE-tilintarkastuksille tai lisäohjeistusta ISA-standardeihin niiden skaalaamiseen, eli soveltamiseen. Selvennän että LCE-tilintarkastus on tämän tilanteen pohjalta määritetty termi IAASB:n osalta, jolla rajataan tilintarkastusala

vähemmän monimutkaisiin ja monimutkaisiin. Tämä on Laineen mielestä todella looginen päätös, koska tilintarkastuksessa ei katsota itse yrityksen kokoa, vaan sen toiminnan monipuolisuutta, kun harkitaan missä laajuudessa tarkastus pitää tehdä.

Standardien kokonaisuudistuksessa on ideana kirjoittaa uudelleen ja rakentaa niin sanotusti alhaalta ylöspäin standardit skaalaamisen sijasta. Tästä syntyisi tavoitteet ja vaatimukset kaikille toimeksiannoille ja standardeja voi selventää samalla.

Erillisen standardi olisi taas vähemmän monimutkaisemmille tarkastuksille tarkoitettu ratkaisu, joka korvaisi kokonaan ISA-standardit. Tässä voidaan käyttää ISA-standardien viitekehystä hyödyksi. Tämä ratkaisu vaatii tarkkuutta.

Kolmantena ratkaisuna on lisäohjeistuksen antaminen skaalaamiseen.

Artikkelissa vielä mainittiin, että IAASB:n mielestä on huonoa, että yhtenäisesti käytettäviä ISA-standardeja sovelletaan eriytyvästi eri maissa. Nämä ovat olleet omat soveltamisohjeistukset tai kokonaan omat standardit pienille tai vähemmän monimutkaisille toimeksiannoille. Jossain on jopa nostettu tilintarkastuksen rajoja silti vaatien valitsemaan tilintarkastaja varmentamaan tilinpäätös muulla tavalla kuin tilintarkastuksella (Laine 2019).

Riitta Laineen kirjoittaman artikkelin mukaan IAASB on ollut tekemässä uudistusta 540-Standardiin, jonka mukana syntyy uudenlainen lähestymistapa skaalattavuuteen, mutta he ovat jääneet solmuun tavoitteinsa kanssa ja standardiluonnoksesta syntyneistä palautteista (Laine 2018).

ISA 540 standardissa käsitellään tilintarkastajan velvollisuuksia, kun tarkastellaan kirjanpidollisten arvioiden ja niistä tilinpäätöksessä esitettävien tietojen tarkastamista. Tämä oli uudistunut vuodesta 15.12.2019 ja sitä sovelletaan ainoastaan tuon ajankohdan jälkeen tapahtuviin tilinpäätöksiin ja niiden tarkastuksiin (International Federation of Accountants 2016, 1347).

Laine toteaa, että viimeistään tämän standardien uudistamisen yhteydessä IAASB:n olisi pohdittava mahdollisesti kyseisen standardin laatimista osittain tai kokonaan vain listattuja tai yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä varten.

Samassa artikkelissa AAPG (Accreditation Auditing Practices Group) toteaa, että saatava varmuustaso tulisi olla sama huolimatta siitä, mistä viitekehystä tilintarkastus on toteutettu. Tähän voidaan vaan ainoastaan päästä, kun tallainen viitekehys on luotu sekä tilintarkastajakentän ja sen laadunvalvonnan välillä (Laine, 2018).

Tilintarkastuslain muutokset -työryhmä on kommentoinut hallinnon ongelmiin kauppatieteiden maisterin Jukka Mähösen kirjoittamassa artikkelissa. Kyseinen ryhmä oli Työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva, jonka keskeisimpinä seikkoina oli tarkistaa kansalliset sääntelytaakkaan aiheuttavat kysymykset itse tilintarkastuslaissa ja selvittää esillä olevien muutosesitysten vaikutus. Huomattavan saman tyylinen kuin aikaisemmat työryhmät (maininta sivulla 44).

Tämän tilintarkastustyöryhmän tutkimuksena tällä kertaan keskityttiin selvittämään tilintarkastuksessa kaikista hankalin osuus. Heidän mielestensä se on hallinnon tarkastaminen. Relevanteimpina sääntöinä tilintarkastuksen kannalta tilinpäätökseen olennaisesti vaikuttavina asioina he pitivät kahta asiaa ISA 250.6 Standardissa, jossa käsiteltiin seuraavia asioita:

1. Joiden yleisesti tiedetään välittömästi vaikuttavan olennaisten tilinpäätökseen sisältyviin lukuihin ja siinä esiintyvissä tietojen määrittämisessä, kuten verotuksessa ja eläkkeissä koskevissa säädöksissä.
2. Joilla ei taas ole välittömästi vaikutusta tilinpäätökseen sisältyviin lukuihin ja siinä esitettävien tietojen määrittämiseen, mutta on silti noudatettava rangaistuksesta välttyäkseen tai perustavanlaatuista liiketoiminnan harjoittamisen eri osa-alueille.

ISA 250.6 standardissa Mähösen mielestä tilintarkastajan on tärkeintä tunnistaa toimeksiantoon vaikuttavat säännökset ja määräykset.

Eryteisesti tilintarkastuslaissa yksi ongelmallinen hallinnon tarkastuksen kannalta oleva pykälä on TLL 3:5:4 (Lain kohtaan ei ole tähän päivään asti tullut muutoksia).

Tässä käsitellään tilannetta, milloin tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos hallituksen jäsen on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi aiheutua korvausvelvollisuus tai rikkonut yhteisöä tai säätiötä koskevaa lakia, sen yhtiöjärjestystä, yhtiösopimusta tai sääntöjä.

Keskemmäksi tämän jälkeen tilintarkastuksessa tulee ymmärtää erilaiset vaikutukset siitä mitä pitää ottaa huomioon tietyissä tilanteissa. Mähönen toteaa, että asiat näiden suhteen on ratkottava tapauskohtaisesti, koska laista ja mitä tilintarkastukseen tulee tarkistaa näihin liittyen ei voi luoda tyhjentävää luetteloa. Esimerkiksi kirjanpidollisen toimiala ja olennaisuusperiaate vaikuttavat asiaan, jolloin vähäisistä rikkomuksista ei aiheudu ilmoitusvelvollisuutta (Mähönen, 2016)

Tässä artikkelissa on lähtökohtaisesti aika paljon yleisesti laaduntarkastukseen liittyviä toimenpiteitä ja niiden yksityiskohtia. Syy miksi juuri tämän artikkelin lisäksi tähän lukuun, oli että siinä oli annettu lupaus Patentti- ja rekisterihallituksen pyrkimyksistä laadunvalvonnan suhteen. Artikkelissa Risto Ruuska, Suomen tilintarkastajat Ry:n johtava asiantuntija oli kirjoittanut, että Suomen Tilintarkastajat ry ja PRH pyrkivät kehittämään laaduntarkastuksesta työkalun, jonka sen valvonnan alaisena olevat kokevat mielekkääksi (Ruuska 2017)

Sanna Alakaren (Suomen Tilintarkastajat Ry) ja Antti Soron (Taloushallinto-liitto) Tilinsanomats-lehdessä olevassa artikkelissa paneudutaan tarkemmin yksityiskohtiin, mitä Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä on ehdottanut

tilanteen ratkaisemiseksi. Kummatkin ovat oman organisaationsa johtavia elimiä. Ensimmäisenä kerron Sanna Alakaren kirjoittamasta osuudesta.

Alakare kertoi, että työryhmän mielestäärkevin ratkaisu ongelmatilanteeseen olisi mikroyritysten rajaaminen tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Tätä he perustelevat itse yrityksen näkökulmasta. Yrityksille saataisiin tällä muutoksella aikaan hallinnollisen taakan keventyminen ja enemmän valinnanvapautta. Nykyisillä toimintatavoilla taas nähtiin hyötynä se, että ne ehkäisivät korruptiota ja harmaata taloutta. Verollisuus pysyy tällöin oikeellisena.

Sanna Alakaren mielestä tämä ei ole suositeltava toimenpide, koska hänen mielestensä rajojen nostosta tulevat hyödyt eivät korvaa siitä syntyviä haittoja, koska näiden vaikutus on huomattavasti laajempi.

Hän pitää tilintarkastusta kustannustehokkaana tapana varmentaa tietoa erilaisille sidosryhmille. Sanna myöntää, että tilintarkastettu tilinpäätös on yrityksen sidosryhmille paljon luotettavampi asiakirja kuin tilintarkastamaton. Tilintarkastettu yhteisö saa myöskin paljon nopeammin ja edullisemmin pankkirahoitusta verrattuna ei tilintarkastettuun yhteisöön.

Todella hyvänä todisteena hänen väitteilleen Alakare piti rajojen nostolle Ruotsissa olevaa tilannetta. Vuonna 2010 siellä oli vapautettu pienimmät yritykset tilintarkastusvelvollisuudesta ja vuonna 2017 sen valtiontalouden tarkastusvirasto oli raportoinut sen vaikutuksista. Rajojen nostolla ei ollut saavutettu toivottuja tuloksia ja säästöt jäivät ennakoitua pienemmäksi. He ehdottavat tilintarkastusvelvollisuuden palauttamista (Alakare, 2018).

Antti Soro kannattaa omassa osiossaan artikkelissa tilintarkastusrajojen nostoa. Hän toteaa, että EU:n jäsenvaltiolla on mahdollisuus asettaa tilintarkastuksen rajaksi liikevaihdon osalta 12 milj. euroa, taseelta taas 6 milj. euroa ja työntekijöiden määrältä 50.

Näitä samoja rajoja käytetään Saksassa ja Alankomaissa ja muualla Euroopassa. Maltaa lukuun ottamatta muilla EU-mailla on paljon löyhemmät tilintarkastusrajat kuin Suomella.

Tilintarkastusdirektiivin mukaan tilintarkastus voi olla hallinnollisesti rasite pienille yrityksille, juuri pien- ja mikroyrityksille. Siksi nähdään, että näille yritys-koille ei direktiivin mielestä saisi laittaa tilintarkastusvelvollisuutta ilman perusteita. Suomessa Antti Soron mukaan ei ole tarvetta tilintarkastusrajoille pien- ja mikroyrityksille, koska täällä ei ole keskimääräisesti enempää harmaata taloutta tai talousrikollisuutta. Hän puolustelee väitettään sillä, että vuonna 2006 tilintarkastuslain hallituksen esityksessä oli nähtävissä pientä hyötyä pienien yritysten tilintarkastuksessa verotukseen ja myöskin harmaan talouden ja talousrikollisuuden osuus nähtiin todella vähäisenä.

Silti Soron mielestä tilintarkastus olisi suositeltavaa tehdä, jos yrityksen johto ja omistus on eriytetty tai sillä on mukana ulkopuolisia rahoittajia. Esimerkiksi puolella suomalaisista yrityksillä on ulkopuolista rahoitusta, jolloin tilintarkastuksen suorittamisesta ei voitaisi luopua. Tätä puolustellaan juuri rahoituspäätöksien jouduttamisella.

Hän pitää tilintarkastuksena usein juuri julkisen tuen ja avustusten edellyttäjänä. Lisäksi moni yritys, joka näkee tilintarkastuksesta syntyvän lisäarvoa, jää yleisimmin asiakkaaksi tilintarkastajalle.

Soron mielestä tärkeintä siksi Suomessa olisi panostaa kasvuun ja työllistymiseen vahvistaviin toimiin, yritystasoisien päätöstekomahdollisuuden lisäämiseen ja byrokratian vähentämiseen. Siksi tilintarkastuksen olisi lähdettävä tarpeesta lisäarvon saamiselle eikä pakolle.

Hänen mielestään TEM:in työryhmän ehdotus on hyvin varovainen, mutta samalla keventäisi yritysten hallinnollista taakkaa ja mahdollistaisi kuluissa säästämisen laadusta tinkimättä.

Norjassa taas tilintarkastusrajojen nostamisesta on ollut hyötyä. Siellä hyötyä oli onnistuttu saamaan pienille yrityksille 1,6 miljardia kruunun edestä säästöjä muiden vaikutusten ollen vähäisiä. Samalla myöskään rajojen nostaminen ei aiheuttanut haitannut lainojen saamista tai nostanut yritysten lainojen korkoja. Norja tilintarkastusala on selvinnyt rajojen nostosta hyvin ja alan liikevaihto on pysynyt suurin piirtein ennallaan muutoksesta huolimatta (Soro 2018)

7.2 Haastattelut

Haastatteluita ei pystytty suorittamaan tässä opinnäytetyössä koska sitä ei saatu aikaiseksi saateviestistä huolimatta. Otin yhteyttä tilintarkastuksenlaadunvalvontaan Patentti- ja Rekisterihallituksessa ensin puhelimitse, joista sain sähköpostiosoitteen. Lähetin tähän sähköpostiosoitteeseen minun saateviestini. Sain osoitteesta vastauksen, jonka jälkeen materiaali toimitettiin laadunvalvonnan lautakunnalle, jonka jälkeen vastausta ei kuulunut.

Haastatteluita ei lisätä itse sisällön yhteenvetoon, joten teen omat johtopäätökset haastattelun epäonnistumisesta. Tämän on todennäköisesti aiheuttanut monet tekijät samaan aikaan.

Lähetin sähköpostia laaduntarkastajille helmi/maaliskuun aikana, jolloin oli käynnissä tilinpäätösaika. Tilinpäätösaika on todella kiireinen jokaiselle ulkoisen laskentatoimen toimielimelle ja etenkin maalis- ja huhtikuun osalta. Myöskin koronan COVID-19 viruksen esiintyminen on voinut vaikuttaa tähän tulokseen. Etätyön alkaminen on ollut monelle taholla suuri haaste, mutta ei asia, johon maailma loppuisi.

Pidän mielessä, jos tulevaisuudessa ajattelen suorittaa lisätutkimuksia tähän opinnäytetyöhön, lähetän saateviestin aikaisemmin. Opinnäytetyön kannalta tätä asiaa ei enää käsitellä.

7.3 Sisällön yhteenveto

Laadunvalvonnan keskeisemmät teemat tässä sisällössä olivat;

- Ongelmatilanteesta ylipäättänsä (2)
- Tilintarkastus (4)
- Kansainväliset tilintarkastusstandardit (2)
- Ratkaisut (7)
  - Tulevat toimenpiteet (3)
  - Imperfekti (menneet tapahtumat) (4)

Mainintoja asiantuntijakirjoituksissa, jossa laadunvalvonta on reagoinut tilanteeseen, löytyy eniten ongelmatilanteen ratkaisemisehdotuksista. Näitä oli yhteensä seitsemän. Tämä ei ole yllättävää, koska minun mielestäni se on kaikista järkevintä laadunvalvonnan tämän hetkisen toimintaan nähden, jossa se valvoo tilintarkastusta eikä itse suorita sitä.

Laadunvalvonnan kannattaa toimia ongelmatilanteen ratkaisun organisoijana, jonka tehtävä on toimeenpanna ratkaisut. Se on yllättävän hyvin tehnyt näitä, joka luo sille luotettavuutta tilintarkastajia kohtaan. Ainut asia mitä voisin pitää negatiivisena ovat sen ratkaisun luonteet. Kaikki ongelmatilanteen ratkaisut ovat vasta olleet suunnittelutasolla ja eikä konkreettisia ratkaisuja olla saatu aikaiseksi. Ratkaisu pitäisi saada hyvissä ajoin, jotta ongelmatilanne ei muutu ristiriitatilanteeksi, kun laadunvalvonta ei uskalla tehdä ratkaisua, olkoon se hyvä vai huono ratkaisu. Huonokin ratkaisu on parempi kuin se että ongelmatilanne jää staattiseen tilaan, eikä etene minnekään. Mutta hyvin suunniteltu on kuitenkin puoliksi tehty. Käymme näitä ratkaisuja yksityiskohtaisemmin läpi luvussa 8.

Toiseksi keskeisemmäksi teemaksi nousee tilintarkastuksesta keskustelu. Tästä oli keskusteltu neljä kertaa, joka on aika vähäinen määrä. Mutta laadunvalvonnan työn luonteen takia tämä ei ole yllättävä lopputulos. Laadunvalvonta koostuu ainoastaan vain muutamista tilintarkastuksen ammattilaisista ja muut

ovatkin muita liiketalouden ammattilaisia, joilla ei käytännön kokemusta tilintarkastuksesta ole paljoa.

Tilintarkastuksen keskusteluissa ilmeni keskustelua ainoastaan siitä missä ongelma on. Suomen hallitus piti esimerkiksi perinteistä tilintarkastusta ylimitoitettuna pienille yrityksille (edellä esiteltyä asiaa on käsitelty luvussa 7.1, sivulla 44) ja taas hallituksen alaisuudessa toimiva Tilintarkastuslain muutokset – työryhmä oli nähnyt kaikista hankalimmaksi asiaksi tilintarkastuksessa hallinnon tarkastamisen (maininnat sivuilla 47 ja 48). Käymme näitä tarkemmin läpi luvussa 8 tutkimuskysymysten kera.

Ongelmatilanteesta ja kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista keskustelu oli tullut taas puolestaan tasoihin. Näitä kumpaakin oli mainittu keskusteluissa yksitellen 2 kertaa.

Ongelmatilanteen keskustelussa tuli kritiikkiä siitä, että IAASB suhtautuu negatiivisesti siihen, että yhtenäisesti käytettäviä ISA-standardeja sovelletaan eriytyvästi eri maissa, kuten tilintarkastusrajoja nostamalla tai luomalla omia standardeja pienille yrityksille ilman laadunvalvonnan apua (asia mainittu sivulla 46). Tämä kritiikki on ihan ymmärrettävää, koska tilintarkastuskenttä on niin suuri globaali ala, joka hajoaa jo käsiin, jos siinä tekee jokainen omiaan päätöksensä eikä toimi tiiminä. Positiivisena pidän sitä, että Patentti- ja rekisterihallitus on lupautunut korjaamaan tilanteen Suomen tilintarkastajia edustavan elimen kanssa, Suomen tilintarkastajat Ry:n kanssa (maininta sivulla 48). Tässä toteutuu IAASB:n toive, ratkaisuun pääsemisestä yhteistoiminnalla.

Keskustelu kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista oli aika hallittua ja järjestynyttä. Tämä on ymmärrettävää, koska kansainväliset tilintarkastusstandardit toimivat edustajana laadunvalvonnalle ja niiden liika kritisointi laadunvalvonnan taholta voi aiheuttaa moraalin katoa tilintarkastuskentässä ja vähentää luotettavuutta. Silti IAASB on myöntänyt, että se on samaa mieltä tilintarkastajien kanssa kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista. Ne eivät sovi jokaiseen toimeksiantoon sellaisenaan (maininnat sivulla 45). Tämä on hyvä

toimenpide laadunvalvonnan osalta, koska näin he pystyvät ehkäisemään luoton laskemisen.

Tilintarkastuslain muutokset – työryhmän mukaan hankalin osuus tilintarkastuksen kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista ISA 250.6 standardi, jossa käsitellään hallituksen vastuita rikkomuksen edessä (maininnat ovat sivuilla 47 ja 48). Tähän voisi mahdollisesti laadunvalvonta keskittyä ja saada kevennettyä tilintarkastusta pienille yrityksille.

8. TUTKIMUKSEN YHTEENVETO JA LOPPUSANAT

8.1 Tutkimuksen yhteenveto

Tässä luvussa kokoan opinnäytetyöni tutkimustulokset, muodostaakseni laajan kokonaiskuvan meneillään olevasta ongelmatilanteesta.

Ongelmatilanne ja sen tausta

- Milloin ja mistä ongelmatilanne on alkanut

Ongelmatilanteen alkua on todella vaikea selvittää, mutta ongelmat ovat tulleet esille enemmän kuin koskaan vuoden 2016 jälkeen.

Selvitin tilanteen alkua ja tutkimuksen ajanjaksoa tarkemmin luvussa 3, jossa huomasin, että keskustelut, jossa nähtiin tilintarkastamisessa ongelmia ja parantamisen varaa alkoivat kasvamaan vuodesta 2016 eteenpäin huomasti verrattuna ajanjaksoon 2012-2015. Vuodesta 2016 nousua on ollut 28 prosentista 45 prosenttiin kaikista tilintarkastuskeskusteluista uutis- ja jäsenartikkeleissa internetin välityksellä, kuten Tilisanomat-lehdessä tai Suomen tilintarkastajat ry:n nettisivuilla. Ongelma itsessään on ollut olemassa jo vuodesta 2012 asti.

- Ketkä ovat ongelmatilanteen osapuolet?

Tutkimuksen osapuolina ovat tilintarkastajat ja sen laadunvalvonnasta vastaavat toimielimet, kuten Suomen hallitus ja sen alaisuudessa toimiva Patentti- ja Rekisterihallitus, jossa tilintarkastuksen laadunvalvonnan lautakunta on.

Muina osapuolina ovat organisaatiot tilintarkastuksen taustalla, kuten IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board), joka huolehtii kansainvälisistä tilintarkastusstandardeista ja toimii niiden edustajana.

Näihin johtopäätöksiin pääsin opinnäytetyön teorialuvussa 4.

- Mihin tämä ongelmatilanne kohdistuu?

Ongelmatilanne kohdistuu tilintarkastukseen ja sen suorittamiseen. Tämän voi todeta tutkimusmateriaalista erilaisista asiantuntijakirjoituksista, joita olen kerännyt edellä oleviin lukuihin 6 ja 7.

Tilintarkastajat pitivät ongelmatilannetta vakavana ja mainintoja ongelmista tilintarkastuksessa ja sen apuvälineissä oli yhteensä 26 kappaletta. Nämä maininta luvut löytyvät tarkemmin luvusta 6.3 ja liitteistä löytyvästä analyysistä.

Näistä kaikista kuuluisimmaksi keskusteluaiheeksi tuli kansainväliset tilintarkastusstandardit, joita kritisoitiin/keskusteltiin yhteensä 12 kertaa. Voin tällä todeta vahvasti, että suurin ongelma tämän hetkisessä ongelmatilanteessa on juuri näissä IAASB:n ylläpitämissä kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa.

Ongelmatilanteen yksityiskohdat;

- Mitkä ovat tilintarkastuksen säännöt/ohjeet?

Tilintarkastuksen sääntöinä toimivat hyvä tilintarkastustapa, joka sisältää periaatteita ja keinoja suorittaa tilintarkastus. Näihin kuuluu mm. rehellisyys, huolellisuus tai lakipykälät kuten tilintarkastuslaki. Muita hyviä ja keskeisiä lähteitä on kansainväliset tilintarkastusstandardit, joita käsiteltiin tässä opinnäytetyössä teoriaosiossa, luvussa 4.

- Missä ongelmia?

Ongelmat tilintarkastuksessa:

Tilintarkastuksessa on ongelmia perusasioissa, esimerkiksi riskienarvioinnissa ja tehtyjen toimenpiteiden välisessä loogisuudessa. Lisäksi tilintarkastuskertomuksen evidensseissä on määrällistä ja laadullista puutetta. Myöskin ongelmia on nähty siinä, miten tarkastushavainnot näkyvät itse tilintarkastuskertomuksessa (aiheesta lisää sivulla 33).

Muina ongelmina on havaittu, että perinteinen tilintarkastus on ylimitoitettu pienille yrityksille (maininnat sivulla 44).

Etenkin tilintarkastuslain muutokset – työryhmä (Suomen hallituksen toimesta toimeenpantu) on sitä mieltä, että kaikista hankalinta tilintarkastamisessa tällä hetkellä on yrityksen hallinnon tarkastaminen. Erityisesti hallinto koskeva ISA 250.6 standardi nähdään ongelmallisena, josta keskustelimme tässä opinnäytetyössä sivuilla 48 ja 49. Tilintarkastuksen tärkeimmäksi asiaksi työryhmä näki, että tilintarkastajan on keskeisintä tunnistaa yrityksen tarkastamisessa siihen vaikuttavat säännökset ja määräykset, kuten osakeyhtiölaki.

Ongelmat laissa:

Tilintarkastuslain muutokset työryhmä on nähnyt erityisen ongelmallisena pykälänä Tilintarkastuslaissa kohdan 3:5:4. Tässä käsitellään asioita kuten, milloin tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos yhtiön hallituksen jäsen on syntynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi syntyä korvausvelvollisuuksia. Tätä käytiin tarkemmin läpi sivulla 49 tässä opinnäytetyössä.

Ongelmat laadunvalvonnassa:

Laadunvalvonnassa ongelmia taas puolestaan on nähty siinä, että IAASB ja Patentti- ja rekisterihallitus ei ole antanut tarpeeksi ohjeistusta siihen, mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan ja miten sitä pitäisi soveltaa käytännössä (sivut 33 ja 35).

Ongelmat toimeksiannoissa;

Ongelmia toimeksiannoissa, etenkin pienissä ja yksinkertaisissa tilintarkastustoimeksiannoissa on ollut niiden määrittämisessä, jonka ratkaisemiseksi kannattaisi tilintarkastajien mukaan puhua enemmän yksinkertaisista toimeksiannoista yrityskoon sijasta. Tätä on perusteltu väitteellä, että vaikka pieni yritys on yleensä kooltaan pieni, voi sen yksinkertaisuuden ja monimutkaisuuden arviointi olla hankalampaa verrattuna kokoon (mainittu sivulla 36).

Ongelmat tilintarkastajissa ja sen edustajissa;

Tutkimusmateriaalista ilmeni, että tilintarkastajilla ei ollut yhteistä käsitystä siitä, mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan (mainittu sivuilla 33 ja 35).

Minun mielestäni tämä tutkimustulos osoittaa sitä, että tilintarkastajilla ei ole tarpeellista osaamista suorittamaan suhteellista soveltamista. Seuraavassa kappaleessa opinnäytetyössä mainitaan osaamisen puute johtuvan puutteellisista ohjeista.

Myöskin tutkimuslähteissä ilmaistiin, että Suomen tilintarkastajia edustava yhdistys, Suomen tilintarkastajat Ry, ei ole antanut tarpeeksi selvitystä siitä, mitä suhteellisella soveltamisella tarkoitetaan ja miten sitä voi soveltaa käytännössä (maininta sivulla 33).

IAASB suhtautuu negatiivisesti siihen, että yhtenäisesti käytettäviä ISA-sovelletaan eriytyvästi eri maissa. Näitä on sovellettu esimerkiksi omilla soveltamisohjeilla tai kokonaan omat standardit pienille tai vähemmän monimutkaisille toimeksiannoille. Joissain maissakin tilintarkastuksen rajoja on jopa nostettu, silti vaatien valitsemaan tilintarkastajan varmentamaan tilintarkastuksen muulla tavalla kuin perinteisellä tilintarkastamisella (maininta sivulla 46).

IAASB:n näkemys on mielestäni perusteltu, koska laatua valvovan elimen on toimittava jämäkästi. IAASB on niin sanotussa ”esimiesasemassa” tilintarkastuksessa ja sen on osattava antaa rakentavaa palautetta siitä, miten tilintarkastajat ja tilintarkastusalan eri toimijat toimivat.

Ongelmat kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa;

Monet tilintarkastajat ovat sitä mieltä, että kansainväliset tilintarkastusstandardit vievät kohtuuttomasti aikaa, koska näissä vaaditaan kuvauksia sisäisistä valvonnoista, kannanottoriskisuunitelmista ja otantaperusteista aineistotarkastusta (maininta sivulla 32).

Monet tilintarkastajat ovat sanoneet, että kansainväliset tilintarkastusstandardit sopivat uusille toimijoille, mutta jatkuvassa käytössä siitä tulee uuvuttavaa. Tämä johtaa siihen, että isot toimijat pärjäävät pieniä toimijoita paremmin. Esimerkiksi tiimityöskentelyn avulla kansainvälisten tilintarkastusstandardien käyttö on helpompaa, joka tarkoittaa, että standardien käyttö ei sovellu yksittäiseksi toimenpiteeksi (maininta sivulla 32).

Kaikista tärkeimmäksi kritiikiksi luokittelen sen, että monet asiantuntijat ovat sanoneet, että kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja on vaikea soveltaa pieniin yrityksiin yhtiömuodoista riippumatta (mainittu sivuilla 26, 32 ja 33) ja että ne eivät sellaisenaan sovi jokaiseen toimeksiantoon (maininta sivulla 35). Tämän tärkeys perustuu siihen, että tämä on kaikista esiintyvistä kommentteista asiantuntijoilta, kun kansainvälisistä tilintarkastuksista on kyse. Tilintarkastajat näkevät tämän yhtenä tärkeimmistä ongelmista. ISA-standardeistakin on mainittu, että nämä eivät sovi asunto-osaakeyhtiöihin tai muihin ei kannattavuuteen tähtääviin yrityksiin (maininta sivulla 37). Accountancy European mielestä ISA-standardit ovat alun perin laadittu julkisille osakeyhtiöille, jonka sääntelyn tarkentuminen on saanut samalla aikaiseksi tilintarkastuksen sääntelyiden tarkentumisen nousun (sivu 37). IAASB myöntää, että kansainväliset tilintarkastusstandardit eivät sovi jokaiselle toimeksiantolle (sivu 45).

Standardeissa on jäänyt tekemättä määritelmä hyvälle tilintarkastustavalle ja tarkoituksen mukaiselle laajuudelle (maininta sivulla 33).

Tämä minun mielestäni aiheuttaa sitä, että tilintarkastajilla ei ole puuttuvan ohjeistuksen takia tarpeellista osaamista suorittaa tilintarkastusta. Laadunvalvonnan on tärkeätä varmistaa, että tilintarkastusta tehdään oikein ja tähän kuuluu myöskin se, että he pystyvät kertomaan miten se tehdään.

Mitä vaikutuksia ongelmatilanteesta on?

- Ongelmatilanteen vaikutukset tilintarkastajiin ja niiden tehtäviin?

Ongelmatilanne heikentää tilintarkastajien oikeusturvaa (maininta sivulla 26).

Tilanne aiheuttaa ongelmia tilintarkastuksen kustannuksiin, tilintarkastajan ajankäyttöön, johdon velvollisuuksiin antaa selvitystä tilintarkastajille ja tilinpäätöksen varmentamiseen. Varmuuden osalta haitta kohdistuu enemmän sidosryhmiin, jotka eivät voi luottaa tilinpäätöksiin (maininta sivulla 27)

- Ongelmatilanteen vaikutukset tilintarkastusalalla

Ongelmatilanteesta on nähty olevan suuria haittoja yhteiskunnan kannalta, etenkin jos sitä ei korjata. Näitä haittoja ilmenee pienissä yrityksissä, jonka tärkeys on merkittävä yhteiskunnan kannalta (maininnat sivuilla 37 ja 38). Sen epäonnistuminen voi aiheuttaa pienten yritysten katoa tilintarkastuspalveluiden markkinoilta, jonka negatiiviset talousvaikutukset aiheuttavat globaalia riskiä tilintarkastuksen kannattavuudelle (maininta sivulla 26). Tätä pienten yritysten katoa tilintarkastajamarkkinoilta on jo havaittavissa Euroopassa, joten tilanteeseen on saatava nopea ratkaisu (käyty läpi sivulla 37).

- Laadunvalvontaan

Tilanne voi minun mielestäni aiheuttaa ongelmia luottamuksessa laadunvalvontaan. Jos ongelmatilanne jatkuu ilman ratkaisua, rupeavat tilintarkastajat "sooloilemaan" tekemällä omia ratkaisuja ilman laadunvalvontaa.

Miten osapuolet ovat reagoineet tilanteeseen?

- Laadunvalvonnan ja tilintarkastajakentän reagointi tilanteeseen

Laadunvalvonta pitää asiaa vakavana ja ottaa sen tosissaan. Tätä todistaa se, että IFAC:n puheenjohtaja oli tullut Australiasta asti, lentäen 31 tuntia, jotta hän pääsisi kasvotusten keskustelemaan ongelmatilanteesta pohjoismaalaisten tilintarkastajien kanssa. Samalla myöskin Accountancy European ja IAASB:n puheenjohtajat olivat samassa kokouksessa Norjassa, joka tukee sitä, että asia otetaan tosissaan ja siihen halutaan ratkaisu. Erityisesti heitä oli kiinnostanut SASE-hanke (mainittu sivulla 38).

Patentti- ja rekisterihallitus on lupautunut selvittämään ongelmatilanteen Suomen tilintarkastajia edustavan Suomen tilintarkastajat Ry:n kanssa (mainittu sivulla 48)

Vaikka tilintarkastajat ovat nähneet suurimpana ongelmana tilintarkastuksessa käytettävät kansainväliset tilintarkastusstandardit (edellä mainittu käsitelty luvussa 6.3), mutta he ovat sitä mieltä, että niitä pitää noudattaa (maininta sivulla 26).

Tämä antaa minun mielestäni tilintarkastajista ja niiden luotosta laadunvalvontaan vahvan kuvan, koska se että he suostuvat käyttämään standardeja, jossa he näkevät vahvasti vikaa. Tämän luottamuksen ylläpitäminen on todella tärkeää toiminnan ylläpitämiseksi.

- Mitä ongelmatilanteen ratkaisemiseksi on ehdotettu? Mitä hyötyjä ja haittoja näistä on?

Ratkaisu 1

Tilintarkastajilla on huoli siitä että, syntykö tarkastuksista hyötyä asiakkaille? Hyötynä nähdään asioita kuten paremmat mahdollisuudet saada rahoitusta, kun tilinpäätös on varmistettu (maininnat sivuilla 30 ja 31). Tilintarkastajien mielestä nykydigitalisaatio on aiheuttanut suurta laadunkatoa, koska automaatio reskontrassa auttaa pääsemään eroon reskontran ja maksuliikenteen tärkeydestä (maininta sivulla 31), etenkin toistuvat kirjaukset on helpompi suorittaa laskujen perusteella niin, että ihmisen ei tarvitse olla mukana vasta kun arviointivaiheessa.

Siksi tilintarkastajat ovat ehdottaneet ratkaisuksi konsultoinnin tärkeyden lisäämistä. Etenkin asioita, kuten ohjelmistoiden valinnat tai pääkirjanpidon laatiminen ei ole vielä mahdollista suorittaa automaattisesti, joka antaa tilaa tälle ratkaisulle. Muutenkin näissä asioissa valitaan yrityksestä ulkopuolinen taho, kuten kirjanpitäjä, joka mahdollistaa sen, että tämä taho voisi myöskin olla tilintarkastaja (maininta sivulla 31).

Minun mielestäni tämä ratkaisu, joka koskee laadun luomista tärkeämmäksi, on hyvä. Asioiden muuttuminen vaatii myöskin toimijoiden muuttumista mukana. Etenkin asiat, jotka eivät suostu muuttumaan ajan mukana, yleensä tuhoutuvat, koska ne eivät pärjää aina muuttuvilla markkinoilla.

Ratkaisu 2

Tilintarkastajien mielestä ratkaisun pitää olla kansainvälinen, joka on syntynyt globaalista keskustelusta eri tilintarkastuksen ja sen laadunvalvonnan välillä. Accountancy Europe on auttanut tässä, luomalla ”cogito” paperin, joka on synnyttänyt keskustelua tilintarkastajissa, siitä mitä haittoja tilintarkastuksessa nähdään. Ratkaisun antajan pitäisi olla kansainvälisesti tunnettu taho (maininnat sivuilla 27, 28, 37 ja 38).

Nämä kommentit ovat minun mielestäni mainioita. Etenkin sen suhteen, kun tilintarkastajat pyytävät ratkaisua tunnetulta taholta, joka voisi mahdollisesti olla esimerkiksi IAASB, johtuen kansainvälisten tilintarkastuksien suuresta kriitistä. Etenkin tämän toteutuessa se luo luotettavuutta järjestöön, joka tulee olemaan tärkeä asema tulevaisuudessa tulevien ongelmatilanteiden suhteen. Tulevilla ongelmatilanteilla meinaan itse Murphyn lakiin, jonka keskeisimpinä asioina on, että jos jossain aiheessa on ongelmia, tulevat nämä ongelmat toteutumaan jossain vaiheessa riippumatta siitä kuinka suuri tai pieni mahdollisuus tälle on.

Ratkaisu 3

Tilintarkastajat ovat ehdottaneet seuraaviin asioihin tilintarkastuksessa kevenystä, kuten kustannuksiin, ajanvientiin ja johdon velvollisuuksiin antaa selvitystä (maininta sivulla 27).

Ratkaisu 4

Yhtenä hyvänä esimerkkinä on ollut kevyempi tarkastus. Tämä on jo käyttömahdollisuutena tilintarkastusrajojen ulkopuolille jäävillä ei-tilintarkastettavilla Suomessa. Tätä ei ole tästä huolimatta sovellettu kertakaan vielä Suomessa (maininta sivulla 28).

Kevyemmän tarkastuksen hyödyntämiseen pystyisi käyttämään avuksi ISRE 2400 standardia, joka on käytössä Virossa ja tanskalaiset ovat tehneet tämän pohjalta uuden yleisluontoisen tarkastuksen, joka on saanut suurta suosiota. Tanskalla on muutenkin käytössä ISRS 4410 Standardi. Tätä toimenpidettä, eli uusien tilintarkastusstandardien luominen kansainvälisten tilintarkastusstandardien pohjalta on saanut kannatusta Suomen tilintarkastajat Ry:ltä (maininnat sivuilla 28 ja 29).

Yleisluontoisessa tarkastuksessa on nähty haittana varmuuden arvon laskeminen, jonka takia tilintarkastajat näkevät tärkeänä, että jo olevia eettisiä säännöksiä ja laadunvalvontastandardeja noudatetaan, jos tämä valitaan ongelmatilanteen ratkaisuksi. Tällä saadaan aikaiseksi se, että laatu pysyy (käsitelty sivulla 30 ja 31). Taloushallintoliitto on taas antanut kritiikkiä siinä, että yleisluontoisessa tarkastamisessa on epävarmaa, pystytäänkö siinä varmistamaan kaikki tarpeelliset kirjanpidon kirjaukset, kuten tase-erittelyiden varmennukset. Muuna haittana yleisluontoisessa tarkastuksesta taloushallintoliiton mielestä on se, että tämä voi laskea tilintarkastuksen kannattavuutta, kun sen arvo laskee samalla. Asiakkaat valitsisivat kaikista halvimman vaihtoehdon markkinoilta, jos he näkevät tilintarkastuksen pakollisena ja tylsänä oheistyönä (mainittu sivuilla 31 ja 32).

Tilintarkastajat myöskin ehdottivat tähän kevyempään tarkastukseen, että mikro- ja pienyrityksillä olisi mahdollista suorittaa jompikumpi, perinteinen tilintarkastus tai yleisluontoinen tarkastus. Tässä tilintarkastajan pitäisi ottaa huomioon asioita kuten yrityksen omistusrakenne ja johto, rahoitusrakenne, taloudellinen tilanne, toimittajat ja asiakkaat, taseen ominaisuudet ja sisäinen valvonta. Yleisluontoista tarkastuksen suorittajan pitäisi olla riippumaton tilintarkastaja (maininta sivulla 30).

Ehkä minun mielestäni positiivisena asiana yleisluontoisessa tarkastuksessa pidän sen kattavuutta ja kuinka pitkälle sitä on jo viety. Kaikkia mahdollisia ratkaisuja pitäisi käydä yhtä kattavasti läpi, jotta siinä otetaan huomioon kaikki positiiviset sekä negatiiviset vaikutukset. Negatiivisissa asioissakin on hyötyä,

koska näistä pystyy tutkimaan asiaa enemmän ja puolestaan korjaamaan ratkaisun ongelmassa. Itse tässä näin negatiivisena sen, että jos yleisluontoista tarkastusta ei ole tähän asti suoritettu niissä toimeksiannoissa, joissa ei ole pakko, miksi kukaan suorittaisi sitä tulevaisuudessakaan? Sen takia tärkeintä on lisätä siihen juuri tuo pakko jompaankumpaan tarkastukseen, perinteiseen tilintarkastukseen tai yleisluontoiseen tarkastukseen.

Ratkaisu 5

Tilintarkastajien mielestä yksi hyvä vaihtoehto olisi pienille toimeksiannoille omat standardinsa, ns. standalone standardit. Pienien toimeksiantojen tarkastamisessa haittana on nähty odotuskuiluongelma, jolla tarkoitetaan sitä, syntyykö tarkastuksessa tarpeeksi hyvä varmuus. Kyseenalaisina asioina on tässä ollut myöskin se että, onko tilintarkastajilla tarpeeksi hyvä osaaminen uuden standardin käyttämisessä tai riski siitä, että tilintarkastusala jakautuisi kahtia ajattelutyyliin, että pienet tilintarkastukset ovat alempiarvoisempia kuin monimutkaiset tilintarkastukset (maininnat sivuilla 33 ja 36).

The Association of Chartered Accountants on puolestaan ehdottanut standardien uudelleen luomista kokonaan "small first" periaatteella, jolla tarkoitetaan käytännössä, että jokaisella toimeksiannoilla on omat perusvaatimuksensa. Mitä monimutkaisiksi toimeksiannot menisivät, sitä enemmän lisävaatimuksia niillä on (maininta sivulla 36). Tilintarkastajat ovat myöskin kannattaneet tätä, että ISA-standardit luodaan uusiksi pienet ensin periaatteella. Tässä keskeisemmäksi ongelmaksi on nähty, että tämä toimenpide on liian hidas ja raskas (maininta sivulla 36).

Tämä uudelleenluonti suunnitelma standardien osalta on minun mielestäni ihan järkevä, mutta se tarvitsee vielä hieman vastauksiin siihen asetettuihin kritiikkeihin, ennen kun sitä pystyy edes kommentoimaan enempää. Ilman tätä siitä ei saada tarpeeksi hyvää kuvaa ratkaisusta. Se voi olla vaikka kuinka hyvä vaihtoehto.

Ratkaisu 6

Suhteellisen soveltamiseen tilintarkastajien mielestä kannattaisi luoda lisäohjeistusta, mutta tästä on ollut kritiikkinä se, että suhteellisessa soveltamisessa on jo tarpeeksi kattavat 700 sivuiset ohjeet, joilla ei pärjätä (maininta sivulla 36). IAASB on myöskin kannattanut tätä ratkaisua (sivu 45).

Ratkaisu 7

Kansainvälisten tilintarkastusstandardien edustaja, IAASB puolestaan on ehdottanut ongelmatilanteen ratkaisuksi teknologiaa (maininta sivulla 45).

Kyseessä olisi viitekehys, joka teknologisella osaamisellaan auttaisi tilintarkastajia oikeisiin standardeihin ja samalla auttaisi näiden standardien toteuttamisessa. Etenkin tämä on kohdistettu pieniin ja yksinkertaisiin toimeksiantoihin. IAASB on jopa tarjoutunut suomentamaan tämän käyttäen vakiintunutta ISA-sanastoa (maininta sivulla 45).

Pidän tätä ratkaisua kaikista parhaimpana. Tämä olisi samalla uudenlainen ja ajankohtainen ratkaisu, joka helpottaisi tarvittavan tiedon hakemista yli 1000 sivuisesta kansainvälisten tilintarkastusstandardin kirjasta. Minun mielestäni kansainvälisten tilintarkastusstandardien ohjeistuskirja on ihan kuraa sen osalta, kun siinä on liikaa sivuja. En yhtään ihmettele, että tilintarkastajat sanovat sen olevan liian raskasta ja ajanvievää.

Ratkaisut 8 ja 9

Muita IAASB:n ehdottamia ratkaisuja on ollut ISA-standardien kokonaisuudistus, joka on toiminut skaalattavuuden korvaavana vaihtoehtona. Hyötynä he näkevät tässä sen sillä syntyvät yhteiset tavoitteet ja vaatimukset kaikille toimeksiannoille (maininta sivuilla 45 ja 46).

Kolmantena IAASB vaihtoehtona toimisi erillinen standardi monimutkaisille ja ei monimutkaisille toimeksiannoille. Tämä nähdään heidän mielestensä järkevä ratkaisu, koska tilintarkastuksessa yritystä on järkevämpää tarkkailla sen monimutkaisuuden perusteella, eikä koon. Erityisesti tämä vaatisi tarkkuutta (maininta sivulla 45).

AAPG:n mielestä ratkaisussa käytettävässä viitekehyksessä pitäisi saada aikaiseksi aina samanlainen varmuustaso huolimatta siitä minkälainen ratkaisu on kyseessä (maininta sivulla 47)

Tämä on hyvä kritiikki, mutta epäilen, onko se mahdollista suorittaa, etenkin jos tilintarkastus keventyy?

- Mitä ratkaisuja ongelmatilanteeseen on jo tehty tai on jo meneillään?
Mitä hyötyjä ja haittoja näistä on ollut?

Ratkaisut 1 ja 2

Tilanteeseen on reagoinut esimerkiksi Ranska, joka on ainoa maa Euroopassa, jolla on käytössä ihan omat standardit pienille ja keskikokoisille toimeksiannoille (maininta sivulla 38).

Kanadassa taas on ollut käytössä tilintarkastustapa, jossa tilintarkastus huomioidaan myöskin sidosryhmien näkökulmasta. Tilintarkastajien mielestä tässä vaikeimpana asiana on toteuttaa se, että sidosryhmien käyttötarkoituksissa ja tiedontarpeissa pysytään perässä. Nämä eivät ole tämänhetkissäkään tilintarkastuksessa varmoja asioita (maininta sivulla 38).

Nämä jo toteutetut toimenpiteet minun mielestäni auttavat tilintarkastuksen korjaamista, koska näitä voi verrata toisinaan samanlaisten ratkaisujen kanssa, kun Suomessa päätetään mitä tehdään. Etenkin niiden vaikutuksista saadaan jonkinlaista kuvaa.

Ratkaisu 3

540 ISA-standardin uudistus on meneillään laadunvalvonnan osalta, jonka mukana on ollut tarkoitus luoda uusi lähestymistapa skaalattavuuteen. Tästä on tilintarkastajien mielestä syntynyt vain hämmennystä, koska IAASB:n omat tavoitteet eivät kohtaa tilintarkastajilta saadun palautteen kanssa (maininta sivulla 37).

Tämä ristiriita ei minun mielestäni saa toistua, koska se aiheuttaa luoton katoamista laadunvalvonnan kannalta.

Ratkaisu 4

Suomen hallitukselle on annettu lakiehdotus, jossa tilintarkastusrajoja on haluttu nostaa, jolle on ollut kannatusta ja vastustusta. Tämä on suoritettu vuonna 2019. Laki ehdotus ei päässyt ehdotuksesta eteenpäin. Suomen hallitus oli myöhemmin vetänyt tämän kyseisen lakiehdotuksen takaisin, koska he olivat nähneet siinä järkeä. Heidän mielestään perinteinen tilintarkastus on ylimoitettua, kun sitä käytetään pieniin tilintarkastuksiin (käsitelty sivuilla 28 ja 44). Hallitus oli tätä varten perustanut työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää, onko kevyemmälle tilintarkastukselle mahdollisuutta.

Suurimpana kritiikkinä on nähty varmuuden alentuminen, mutta lakimuutoksen kannattajien mielestä tätä pystytään ylläpitämään, jos eettisiä säännöksiä ja laadunvalvontastandardeja noudatetaan (maininta sivulla 29).

Vuonna 2019 Työ- ja Elinkeinoministeriö oli pannut aloille työryhmän, jonka tarkoituksena oli taas valmistella varsinaista lakisääteistä tilintarkastusta kevyemmälle tilintarkastukselle mahdolliseksi. Toimikautena oli 1.3.2019-29.02.2020. Tämän ehdotuksen suunnitellut asiat, jotka pitäisi toteutua, on että se keventäisi kustannuksia ja byrokratiaa tilintarkastuksessa, samalla ottaen huomioon harmaantalouden ja talousrikokset (maininta sivulla 44 ja 45).

8.2 Loppusanat ja kehittämissuhteet

Tutkimuksen suorittaminen on antanut minulle todella hyvää kokemusta siitä mitä tutkimuksellisen opinnäytetyön suorittaminen vaatii. Tutkimus itsessään on ollut todella aikaa vievä, mutta samalla todella kattava osaamiseni parantamisessa. Pidin etenkin aiheen valinnasta, joka oli sen verran haastava ja kattava, että tämä opinnäytetyö on vain pintaraapaisu siihen mitä kaikkea tällä aiheella olisi voinut saada aikaiseksi. Etenkin sain hyvää lisäosaamista siihen mitä tilintarkastus on ja tätä tarvitsin, koska koulussani tilintarkastukseen päästiin ainoastaan käsiksi kahdella kurssilla, joka ei minun mielestäni nyt näin opinnäytetyön valmistuessa ollut mitenkään riittävä määrä etenkin, jos on kiinnostunut toimimaan tulevaisuudessa tilintarkastajana.

Minun mielestäni ongelmatilanteen ratkaisemiseksi kaikista järkevin vaihtoehto on teknologia. Suosittelen opinnäytetyön osapuolien käymään tätä asiaa tarkemmin läpi keskenään. Mutta myöskin toiseksi tärkeimpänä on saatava ratkaisu nopeasti tähän ongelmaan. Siinä tulee juuri vastaan se tärkeys siitä, että ratkaisu tulee tunnetulta taholta, jolla on jonkinlainen esimiesasema nähtynä tilintarkastajiin. Siksi tämän tahon on otettava tahti tilanteesta ja luoda ratkaisu ja seisoa tämän päätöksen takana, jotta asiassa päästään eteenpäin.

Tämä teknologian ratkaisu toimisi juuri sellaisella viitekehysellä, jonka tarkoituksena olisi sen teknologisella osaamisella auttaa tilintarkastajia valitsemaan oikeat toimenpiteet suorittaakseen tilintarkastukset. Hyvänä käytännön esimerkkinä toimii, vaikka tilintarkastajan kirjoittama analyysi toimeksiannoista, jonka jälkeen tämä teknologinen apuväline antaa tilintarkastajille sen vaadittavat hyvän kirjanpidon lähteet ja niiden yksityiskohtaisemmat kohdat, jonka perusteella toimeksianto suoritetaan laatua tuottamalla asiakkaalle.

Tulevaisuudessa saatan hyödyntää tätä tutkimusta, vaikka tulevaisuissa opinnoissa tilintarkastukseen liittyen tai jos päätän lähteä yliopistoon opiskelemaan kandidaatiksi/maisteriksi, jossa tätä voisi mahdollisesti käyttää, vaikka lopputyönä, jolla oppisin hyvin virheistä ja onnistumisista tässä opinnäytetyössä käytännössä paremmin. Tällä meinaan esimerkiksi, että laitan haastattelun

saatekirjeet aikaisemmin eteenpäin, jotta saan haastattelutkin isommaksi osaksi tutkimuksellista opinnäytetyötä.

Tutkimuksen ongelmatilanne tulevaisuudessa tulee todennäköisesti lähemmäksi ja lähemmäksi sen lopputulosta, eli ratkaisua. Olkoon se mikä tahansa on tärkeintä, että ratkaisun osapuolet seisovat sen takana. Ratkaisu ei ole koskaan tule olemaan täydellinen, mutta mikä tahansa ratkaisu on parempi kuin se, että tilanne jää seisomaan paikalle ja hajoaa kuin iso korttipakka.

LÄHTEET

Alakare S. 2019. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää kansainvälisten standardien noudattamista. Suomen Tilintarkastajat Ry 16.10.2019. Viitattu 3.3.2020. suomentilintarkastajat.fi

Alakare S. 2018. Terveisiä pohjoismaisten tilintarkastusjärjestöjen tapaamisesta Suomen Tilintarkastajat Ry 31.08.2017. Viitattu 12.4.2020. suomentilintarkastajat.fi

Alakare S. & Soro A. 2019. Tilintarkastusvelvollisuuteen esitetään muutoksia. Tilisanomat 22.03.2018. Viitattu 16.5.2020. Tilisanomat.fi

Apajalahti A. 2017. Tilintarkastajat jo yli 100 vuotta luottamamusta rakentamassa 1800 luvulta 1960 luvulle. Suomen Tilintarkastajat Ry 8.11.2017. Viitattu 3.2.2020. suomentilintarkastajat.fi

Fontana, A, Anastasia H. The Interview : From Formal to Postmodern E-kirja, ProQuest Ebook. Left Coast Press, Inc 2007

Grönroos M. 2019. Mitä tilintarkastajan kevääseen kuuluu? Suomen Tilintarkastajat Ry 11.03.2019. Viitattu 29.3.2020. suomentilintarkastajat.fi

Herrala O. 2019. Tilintarkastajien laadusta eripuraa tuntuu, ettei ammattikuntaamme luoteta lainkaan. Kauppalehti 4.2.2019. Viitattu 3.6.2019. <https://www.kauppalehti.fi>

Horsmanheimo P, Steiner M: Tilintarkastus : asiakkaan opas, Alma Talent 2017

International Federation of Accountants, Suomen tilintarkastajat: Kansainväliset tilintarkastusalan standardit : kansainväliset laadunvalvontaa, tilintarkastusta, yleisluontoista tarkastusta, muita varmennuspalveluja ja liitännäispalveluja koskevat standardit ja muut ohjeet 2016-2017 ja eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille 2016, ST-Akatemia 2016, viitattu 8.5.2020 [https://www.stakatemiaonline-fi.lillukka.samk.fi/teos/kvstand#Kansainv\(e4\)liset\(20\)tilintarkastusalan\(20\)standardit\(20\)2018\(20\)](https://www.stakatemiaonline-fi.lillukka.samk.fi/teos/kvstand#Kansainv(e4)liset(20)tilintarkastusalan(20)standardit(20)2018(20))

Karttunen J. 2019. Tilintarkastuslain muutostyö on käynnissä – Muutostarpeista näkemyseroja? Tilisanomat 27.08.2019. Viitattu 7.4.2020. Tilisanomat.fi

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 muutoksineen

Laine R. 2019. Isa-Standardien (suhteellinen) soveltaminen pienissä tilintarkastustoimeksiannoissa – selkeää kuin suhteellisuusteoria? Suomen Tilintarkastajat Ry 13.02.2019. Viitattu 8.4.2020. suomentilintarkastajat.fi

Laine R. 2018. Mita ISAt edellä, sitä pienet perässä? Suomen Tilintarkastajat Ry 18.04.2018. Viitattu 12.4.2020. suomentilintarkastajat.fi

Laine R. 2019. Mitä mieltä tilintarkastajat ovat ISA-Standardien suhteellisesta soveltamisesta? Suomen Tilintarkastajat Ry 05.02.2019. Viitattu 12.4.2020. suomentilintarkastajat.fi

Laine R. 2019. Pienien Yhteisöjen tilintarkastuksen haasteisiin on tartuttu. Suomen Tilintarkastajat Ry 28.05.2019. Viitattu 4.3.2020. suomentilintarkastajat.fi

Laine R. 2018. Sopivatko samat tilintarkastusstandardit kaikille toimeksiantoille? – Tunnelmia Brysselistä. Suomen Tilintarkastajat Ry 06.06.2018. Viitattu 12.4.2020. suomentilintarkastajat.fi

Leanadutin www-sivut. Viitattu 8.5.2020 https://leadaudit.fi/palvelut/lakisaateiset-tilintarkastukset/?gclid=EAlaIqobChMIj-j_uWi6QIVx4GyCh3kAc-vEAAAYASAAEqISH_D_BwE

Minilexin www-sivut. Viitattu 10.08.2019 www.minilex.fi/a/kauppakamarin-tilintarkastusvaliokunta

Mähönen J. 2016 Hallinnon tarkastus: Mitä tilintarkastaja voi jättää tarkastamatta? Tilisanomat 20.01.2016. Viitattu 15.5.2020. Tilisanomat.fi

Ojasalo K, Moilanen T, Ritalahti J, Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro 2014

Pitkäranta A: Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Työkirja ammattikorkeakouluun. E-kirja, e-oppi Oy 2014

Raitio, J. 2019. Tarkoituksen mukaisempaa tarkastusta: Vaihtoehdoksi yleisluontoinen tarkastus. Suomen tilintarkastajat Ry. suomentilintarkastajat.fi

Raitio J. 2019. Tarkoituksenmukaisempaa tarkastusta: vaihtoehdoksi yleisluontoinen tarkastus. Suomen Tilintarkastajat Ry 10.06.2019. Viitattu 29.3.2020. suomentilintarkastajat.fi

Ruuska, R. 2017. Tilintarkastajiin kohdistuva laaduntarkastus. Tilisanomat 23.8.2017. Viitattu 16.5.2020. Tilisanomat.fi

Suomen Tilintarkastajat ry:n www-sivut. Viitattu 14.3.2020 <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-tilintarkastus-on>

Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141 muutoksineen

Tilisanomat 2018. Tilintarkastusta kevyempi tarkastus pienyrityksille, 6/2018. Viitattu 14.5.2020. <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/tarkastus-pienyrityksille>

Tilisanomat 2019. Kevyempi tarkastus – työryhmä asetettu, 2/2019. Viitattu 14.5.2020. <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/kevyempi-tarkastus>

LIITE 1

Mahdolliset
haastateltavat.docx

Haastattelun suunnitelma

LIITE 2

Lähteet
TILISANOMAT.docx

Lähteet
TILISANOMAT 2.doc

Lähteet SUOMEN
TILINTARKASTAJAT.d

Lähteiden tallentamiseen käytetyt tiedostot.

LIITE 3

Asiantuntijoiden
analyysi.docx

Asiantuntijoiden
analyysin työkalu.d

Laadunvalvonnan
analyysin työkalu.d

Laadunvalvonnan
analyysi.docx

Analyyseiden materiaalit